

ШУМЕНСКИ УНИВЕРСИТЕТ
„ЕПИСКОП КОНСТАНТИН ПРЕСЛАВСКИ”
ДЕПАРТАМЕНТ ЗА ИНФОРМАЦИЯ, КВАЛИФИКАЦИЯ И
ПРОДЪЛЖАВАЩО ОБРАЗОВАНИЕ – ВАРНА

ПИСМЕНА РАЗРАБОТКА ЗА ПРИДОБИВАНЕ НА ВТОРА
ПРОФЕСИОНАЛНО-КВАЛИФИКАЦИОННА СТЕПЕН

ДИАГНОСТИКА НА УЧЕБНИТЕ ПОСТИЖЕНИЯ НА УЧЕНИЦИТЕ
В ЧОУ “МАЛКИЯТ ПРИНЦ“, РЕАЛИЗИРАНИ ЧРЕЗ
СУГЕСТОПЕДИЧНА СИСТЕМА НА ОБУЧЕНИЕ

Автор: Веселина Петрова Дамаскова **Научен ръководител:**
ЧОУ “Малкият принц”, гр. Варна **проф. дпн Николай Колишев**

ВАРНА 2018

УВОД	
ГЛАВА ПЪРВА: ТЕОРЕТИЧНИ ОСНОВИ НА ОБУЧЕНИЕТО ПО СУГЕСТОПЕДИЧНА ПЕДАГОГИЧЕСКА СИСТЕМА В НАЧАЛНОТО УЧИЛИЩЕ	
1.1. Сугестопедията в началното училище – кратка историческа справка	
1.2. Теория на сугестопедичното обучение в началното училище	
1.3. Сугестопедичен цикъл	
1.3.1. Закони	
1.3.2. Принципи	
1.3.3. Средства	
2. Роля на преподавателя сугестопедагог. Функции	
ГЛАВА ВТОРА: ПРАКТИЧЕСКА РЕАЛИЗАЦИЯ НА СУГЕСТОПЕДИЧНАТА СИСТЕМА НА ОБУЧЕНИЕ	
2.1. Обучение в етапа на ограмотяване по сугестопедична педагогическа система	
2.2. Обучение по математика	
2.3. Ефективност на сугестопедията в начален етап на образование	
2.3.1. Учебни постижения в първи клас	
2.3.2. Учебни постижения в четвърти клас	
2.3.3. Психично здраве на учениците, обучавани по сугестопедична педагогическа система в първи клас	
ГЛАВА ТРЕТА: УЧЕБНИ ПОСТИЖЕНИЯ НА УЧЕНИЦИТЕ В НАЧАЛЕН И ПРОГИМНАЗИАЛЕН ЕТАП, РЕАЛИЗИРАНИ ЧРЕЗ СУГЕСТОПЕДИЧНАТА СИСТЕМА НА ОБУЧЕНИЕ	
3.1. Организация и методика на изследването	
3.1.1. Средна аритметична стойност	
3.1.2. Средна претеглена стойност	
3.1.3. Медиана	
3.2. Представяне и анализ на резултатите от изследването	
3.2.1. Диагностика на учебните постижения по Български език и литература	

3.2.2. Диагностика на учебните постижения по Математика	
3.2.3. Диагностика на учебните постижения по Английски език	
3.2.4. Диагностика на учебните постижения по предмети от културно – образователна област Обществени науки и Гражданско образование	
3.2.5. Диагностика на учебните постижения по предмети от културно – образователна област Природни науки и екология	
3.2.6. Индивидуални резултати на учениците от паралелка, обучавана по сугестопедична педагогическа система	
Заклучение	
Литература	

УВОД

„Използвай ума си, следвай сърцето си!“

Проф. д-р Георги Лозанов

Сугестопедията е педагогическа система утвърдена от ЮНЕСКО през 1978 г. като най-добра образователна методика [1], [5]. През 1975/76 г. 1500 деца от 15 училища са обучавани по сугестопедичен метод. Методът е използван и до днес в редица страни: Австрия, САЩ, Русия, Унгария, Франция и др. Ефективността на сугестопедията е експериментално проверена и добрите резултати са научно доказани [15]. Днес този български метод е забравен и извън сегашния образователен модел. Създателят му, д-р Георги Лозанов, още преди 40 г. пише: „Увеличаването на усвояваната за единица време информация, намаляването на вредните ефекти от обучението и ускореното творческо развитие са важни въпроси на педагогиката” [5,6]. При сугестопедията се изисква реална хуманизация на обучението, следователно и на взаимоотношенията в групата, повишаване самочувствието на участниците, създаване на положителна нагласа към преподавания материал и учителя, стимулиране и удовлетворяване на естетическите потребности, подобряване на уменията за хармонично общуване. Естествено е продължението на тези взаимоотношения и извън определената група. [5]. Постепенно може да бъде изградена и затвърдена нова по-хуманна култура на междуличностно общуване. Същевременно преподаваният материал е от 3 до 5 пъти по-голям по обем от планирания по държавен стандарт, като усвояването му не заплашва психичното и физическо здраве на учениците.

Изследването бе проведено от 2010 до 2017 г. в ЧОУ „Малкият принц”, гр. Варна.

Целевата група обхваща ученици завършили начален етап на образование по сугестопедична педагогическа система и продължили в прогимназиален етап в същото училище. Броят на участниците е 18. Наблюдаваните *критерии и показатели* за ефективност обхващаха две групи:

1. Степен на реализиране на ДОС [Съгласно НАРЕДБА № 5 ОТ 30 НОЕМВРИ 2015 Г. ЗА ОБЩООБРАЗОВАТЕЛНАТА ПОДГОТОВКА, в сила от 08.12.2015 г. Издадена от Министерството на образованието и науката, обн. ДВ. бр.95 от 8 Декември 2015г.]

2. Здравословното състояние на учениците, като акцентът бе върху психичното им здраве.

За реализиране на поставената цел и задачи първоначално бяха проучени източници, разкриващи съществените характеристики, закони, принципи и средства на

сугестопедията [1], [3], [4], [5], [6]. През учебните години се осъществи системно измерване на начално, междинно и изходно равнище на степента на усвояване на учебния материал [13]. и психичното здраве на учениците. Проучиха се допълнителни източници и публикации [2], [7], [8], [9], [10], [11], [12]. Извършен бе междинен и окончателен анализ.

Обект на настоящето изследване е процесът на обучение, а предмет - учебните постижения на учениците от начален и прогимназиален етап по различни учебни предмети, реализирани чрез сугестопедичната система на обучение.

Предмет на проведеното изследване и анализ в рамките на изследователската програма е обучението по сугестопедична педагогическа система в начален етап на образование.

Целта на настоящето изследване е да се установи равнището на учебни постижения на учениците по различни учебни предмети в ЧОУ "Малкият принц", гр. Варна, реализирани чрез сугестопедична система на обучение [15], [16], [17].

Тази цел може да бъде постигната чрез решаване на следните **задачи**:

1. Да се разгледат историята и теоретичните основи на сугестопедичното обучение;
2. Да се анализира практическата реализация на сугестопедичната система на обучение;
3. Да се установи равнището на учебните постижения на учениците от начален и прогимназиален етап, реализирани чрез сугестопедичната система на обучение по различни учебни предмети;
4. Представяне и анализ на резултатите.

Методика, техника и организация на проведеното изследване:

1. Първичен и вторичен анализ на учебна документация и методическа литература.
2. Моделиране с цел да бъде описан, обяснен и аргументиран предмета на изследване.
3. Педагогическо наблюдение при реализиране на обучението.
4. Системно, планомерно и обективно оценяване от различни педагогически специалисти.
5. Анализ на отделни случаи, които се отличават със своята специфика.
6. Първоначална и междинни беседи и интервюиране по въпроси свързани с изложението с цел разкриване и установяване на познавателни способности и мотивацията на наблюдаваните ученици.

Глава Първа разкрива теоретичните основи на сугестопедичната педагогическа система.

Глава Втора описва резултати от проведено сугестопедично обучение на ученици от 1. до 4. клас в ЧОУ „Малкият принц“.

Глава Трета включва диагностика на учебните постижения на учениците и проследява успеха им от 3. до 7. клас включително. В анализа са включени резултати на ученици, които в начален етап са били обучавани по сугестопедична педагогическа система. Проведеното изследване е осъществено в периода от септември 2010 г. до юни 2017 г. [15], [16], [17].

Принос: Изложението може да бъде в полза на начални учители и студенти по педагогика, интересуващи се от алтернативно образование. По своята същност изследваната тема на изложението съдържа уникален личен принос, тъй като участниците в изследването са единствените обучавани по различна от традиционната система на обучение в съвременното училище.

ГЛАВА ПЪРВА: ТЕОРЕТИЧНИ ОСНОВИ НА ОБУЧЕНИЕТО ПО СУГЕСТОПЕДИЧНА ПЕДАГОГИЧЕСКА СИСТЕМА В НАЧАЛНОТО УЧИЛИЩЕ

1.1. Сугестопедията в началното училище – кратка историческа справка

Думата сугестология произлиза от лат. *suggero, suggesti, suggestum* – подставям, подшущам, внушавам и старогр. *λόγος* /логос/ – учение, наука. Навлизането на Сугестологията в педагогиката довежда до създаване на Сугестопедията, която се явява и експериментален метод на Сугестологията. [1].

През 1955 г., в научната статия „Въпроси на хипносугестията в светлината на учението на И. П. Павлов“, Сп. „Съвременна медицина“, бр. 9, стр. 74, д-р Лозанов споменава за първи път понятието внушение – сугестия.

През 1966 г. д-р Лозанов създава и ръководи научноизследователски институт по Сугестология към Министерството на народната просвета. Първите научни статии публикувани от него и посветени на него са: „Сугестопедията – път към хипермнезия в учебния процес“, Сп. „Народна просвета“, 1966, брой 6, стр. 23 – 41 – за първи път е публикуван термина сугестопедия на български език; „Suggestopaedia and Memory“, *Proceedings of the International Psychosomatic Week, Rome, 1967*, pp 535 – 539 („Сугестопедия и памет“, Протоколи от Международната седмица по Психосоматика, Рим, 1967, стр. 535 – 539) – за първи път е публикуван термина сугестопедия на английски език

Д-р Лозанов – психиатър, психотерапевт и педагог, определя сугестопедията като „метод на скритите досега у нас резерви на личността“ [1], [3]. Този процес не използва механизми, свързани с хипнотично внушение, NLP, нито е „Суперлърнинг“, или различни сънни методи, при които съзнанието не е критично и будно, не се използват специални касети със записи, визуализация или ръководени фантазии. Внушението при сугестопедията е комуникативен фактор, който се изразява в съзнателната преценка на всеки участник да прави избор между комплексни стимули. Те обхващат: Организация на учебната среда; Избор на материали - картини, схеми, табла, съобразени със златното сечение (големина на шрифта, размер на полетата, акцентирани хармонични цветове); Специално експериментирана класическа музика; Темпо и ритъм на словото, мека, вибрираща интонация; Двуплановост при поднасянето на информация, едновременно на съзнателно и парасъзнателно ниво; Инфантилизация на учебния процес, в смисъл на повишено доверие и рецептивност, но при запазена критичност и себеконтрол; Създаването на спокойна активност, наричана в сугестопедията „псевдопасивност“;

Осъществяване на „плацебо” ефект от страна на учителя; Използване на артистични средства, развиване на системи от игри и проява на чувство за хумор; Изграждане на позитивна и радостна атмосфера.

От учебната 1975/76 г. в България се провежда сугестопедично обучение по четене и математика с първокласници от 15 експериментални училища в цялата страна (1500 ученика). За целите на експеримента са предоставени 13 контролни училища (1300 ученици).

На края на учебната година резултатите са следните: експерименталните училища за една учебна година, без домашни работи и без да учат в събота (общо 99 учебни часа) овладяват на 91.5 % материала по четене и на 80.6 % материала по математика, който в масовото училище се изучава 2 учебни години. За сравнение контролните училища за една учебна година, с домашни работи и с учене в събота (общо 334 часа) овладяват 79.5 % от материала по четене и 64.8 % от материала по математика, който се полага за 1 учебна година. [3].

През 1978 г. ЮНЕСКО организира експертна работна група, която да проучи сугестологията и сугестопедията. Системата е утвърдена от ЮНЕСКО през 1978 г. като най-добра образователна методика [14].

1.2. Теория на сугестопедичното обучение в началното училище

Поради недостатъчно точно разбиране на термина сугестивна педагогика /сугестопедия/ д-р Лозанов променя името на десугестивна, с цел ясно да подчертае липсата на хипнотични състояния по време на обучението. Друга причина е, че счита децата от начален етап за все още необременени от обществени сугестивни норми, което означава, че не се наблюдава необходимост от снемане на учебни блокажи.

Средствата на сугестопедията оперират в областта на неизползваните възможности на мозък/ум, наречени от Лозанов – скрити резерви. „Резервопедия“ е другото име на сугестопедия. Това е едно по-резултатно обучение, което не води до умора в обучаемите, процесът на учене е съпроводен с радостни преживявания и висока мотивация. Участниците работят в екип, като постепенно изграждат хуманни отношения, които впоследствие излизат и извън групата. Обучението е подчинено на научни, теоретични принципи. *„Общата основа на теорията, залегнала в десугестивната педагогика, има лингвистични, психологически, невро-физиологични, артистични, педагогически, психотерапевтични аспекти, насочени към оползотворяване на потенциалните възможности на мозъка.“* [6]

1.1. Психологическата страна на теорията включва:

- неспецифичните комуникативни фактори;
- теорията на множествена личност;
- основите на десугестологията и принципите и средствата на десугестивната педагогика.

2.2. Анатомио-физиологическата страна на теорията включва:

-локализационните и холографските теории за функцията и структурата на мозъка;

- фасетната функционална структура на мозъка.

2.3. Художествената страна на теорията включва:

- теорията за прилагане на класическия тип изкуство;
- теорията на използване изкуството не като етап на отмора, нито за забавление, а като интегриран елемент на системата.

2.4. Общо педагогическата страна на теорията включва:

- принципите и средствата на сугестопедията;
- особено важното изискване: *„Преди всичко не вредете“*.

2.5. Психотерапевтичната страна на теорията включва:

- обществената сугестивна норма,
- типове човешка комуникация от гледна точка на свободата и развитието на личността;
- системата „смях“ не като отмора, а като интегриран елемент на обучението.

2.6. Лингвистичната страна на теорията включва:

- необичайно голям обем на материала за всеки урок и за целия курс,
- особено структуриране на материала - глобално-елемент, елемент-глобално,
- планиране на пасивното знание, както и на активното.

Това не са 6 „залепени“ теории, а е една единна теория, която си има своите страни повече или по-малко отнасящи се до една или друга област на науката и изкуството.

Обучението по сугестопедична педагогическа система в училище трябва задължително да бъде съобразено с всичките шест страни на теорията. Само тогава има гаранция за добри резултати.

1.3. Сугестопедичен цикъл

Характерно за обучението по сугестопедична педагогическа система е глобализирането на учебното съдържание. Това предполага обхващането на от 3 до 7 тематични урочни единици в една глобална тема. Глобалната тема се усвоява на три етапа/цикли/:

- Въведение
- Разработки
- Творческо представяне

По време на въвеждането учениците решават с инструментите на дидактичната образователна игра задачи и упражнения, които предстои да вземат в следващите теми. В края на въвеждането преподавателят изчита по театрален, рецитален или друг начин глобалната тема. В нея са подчертани основните и най-важни определения и примери. Докато прави това, учениците също проследяват текста. При класическия вариант на сугестопедията изчитането от страна на преподавателя става на фона на избрана класическа музика.

По време на първата разработка учениците проиграват или драматизират части от глобалната тема. Следващите разработки обхващат задачи и упражнения по темата, вкл. От учебните тетрадки и учебници. Броят на разработките се определя по златното сечение.

Глобалната тема се затваря с т.н. „творческо представяне“. При него учениците сами подготвят и представят чрез различни форми и методи наученото от тях. Имат свободата да избират измежду: драматизация; презентация, проект; друго.

1.3.1. Закони

Всяко едно обучение има свои принципи на въздействие. Някои от тях при сугестопедията са изведени на ниво закони. Това означава, че приложението им е задължително. Един от тези закони да не е използван, то не биха се разкрили напълно потенциалните възможности. Нивото на сугестивна взаимовръзка между учител и ученик се измерва със степента на разкритите резерви. Седемте закона на сугестопедичното обучение са [6]:

1. Любов, изразяваща се в отношението на учителя към обучаваните. Не се допускат критични забележки, назидателен тон, наказания, етиктиране.

2. Свобода, изразена чрез избор измежду редица стимулиращи периферни дразнители. Винаги присъства ефект на почивка и за учениците, и за водещия.

3. Убеденост, че нещо необикновено се случва. Тя подпомага процеса на хармонизиране с естествените психологически защитни средства [6].

4. Изучаване от два до пет пъти по – голям обем материал, като запомнянето и усвояването е по-бързо и трайно.

5. Глобално-парциално структуриран материал (общо-част и част чрез цялото). Фиксираното внимание върху елемент (пр. ченгелчето) може да доведе до застояване на това ниво и после трудно да се обхване голямото (свързаното му изписване в думи).

6. Съобразяване със законите и използване на златната пропорция. При нарушаването им настъпва умора и демотивация.

7. Непрекъснато вплитане на класическото изкуство и естетиката в процеса на обучение.

1.3.2. Принципи

Сугестопедията е подчинена на три основни принципа [6]:

- Радостно и спонтанно (не ръководено) концентративно спокойствие. Обучаемите да изпитват положителна нагласа и радост от процеса на обучение. Да не бъдат ограничавани да избират само един стимул, пр. единствено словесното изложение от страна на учителя. Изборът между множество стимули преодолява напрежението, породено от неувереност в собствените възможности [1], [6].
- Динамична, структурирана и йерархична глобалност – частното в общото и общото в частното (не се преподават отделни, парцелирани учебни единици). Изисква се учебният процес да бъде така организиран, че да се оползотворят съзнаваните реакции и функции на обучавания, но и несъзнаваната активност на личността.
- Десугестивна нагласа - освобождаване от блокажи за учене с цел спонтанно освобождаване на потенциалните възможности на ума.

Трите принципа са взаимосвързани и не могат да бъдат поотделно прилагани.

1.3.3. Средства

На базата на посочените три принципа се използват три групи средства:

- Психологически
- Дидактични
- Артистични

Психологическите включват цялостната оркестрация на учебната комуникация. От значение е организацията на периферните перцепции.

Дидактични средства: материалът е съобразен с динамичната глобалност (цяло-част, част чрез цялото); уедрени методически единици, с цел учениците да имат предварително цялостен поглед върху това, което ще учат, като по този начин се преодолява ограничеността на кратковременната памет [1]; [6] избягване на многократни упражнения върху детайлите; избягване йерархията на навиците. Докато вниманието е привлечено в съзнателното цяло, подсъзнанието обработва подразбиращите се елементи (табла, музика, интонация, вкл. външен вид и жестове).

Артистичните средства включват дидактизирано изкуство (музика, изобразително изкуство, актьорство и др.). Въвеждат периферни перцепции. Повишават нагласата за по-добри постижения и мотивацията за учене.

4. Роля на преподавателя сугестопедагог. Функции

Ролята на преподавателя – сугестопедагог е роля на фасилитатор. Освобождаването и оползотворяването на резервите на мозъка/ума не се дължат на видимото му влияние, а на съвместната работа между него и учениците.

Значението на понятието сугестопедагог, което се приема в настоящата разработка е лице, което планира и организира сугестопедичния процес, съдейства, увеличава и модерира участниците за постигане на определена цел: разкриване на скритите резерви.

За постигане на тази цел сугестопедагогът трябва да реши следните задачи:

- Да планира сугестопедичния процес, да организира /оркестрира/ подходяща учебна среда по законите на златното сечение;
- Да глобализира учебно съдържание;
- Да създава истории, драматизации, приказки, в които вплита учебно съдържание;
- Да активизира, мотивира и вдъхновява участниците, да предизвика помежду им атмосфера на добронамереност, толерантност, емпатия, креативност и творчество;
- Да насочва съвместната работа към постигане на определени учебни и възпитателни цели, заложи в всеки един етап от обучението по сугестопедична педагогическа система;

За да бъдат изпълнени тези специфични задачи е необходимо сугестопедагогът да влиза в различни, взаимно обусловени роли:

- Роля на подкрепящ

В тази си роля сугестопедагогът организира материалната среда чрез подреждането на периферията, материалите, избраната класическа музика така, че учениците да получават знания, вкл. чрез периферните перцепции, т.е. на подсъзнателно ниво. Необходимо е да създава среда, в която участниците едновременно са активни и в същото време са спокойни. Подходящата организация на средата позволява интегрирането на новата информация към наличните знания и опит.

В ролята си на подкрепящ учебния процес сугестопедагогът осигурява възможности за съвместна работа и решаване на проблеми.

- Роля на треньор и модел за комуникативно поведение

- Осигурява необходимата помощ на участниците под формата на позитивна подкрепа, обратна връзка, варианти на решения, така че те да могат да се справят сами, но и да развият чувството на отговорност към творческо и прецизно решение на поставените задачи.
- Кorigира дискретно грешки, като посочва верните примери и насочва вниманието на учениците към тях, като към модел за изпълнение.
- Поощрява добрите постижения или постъпки на ученик, като ги свързва с влиянието им върху останалите участници в процеса.

Като треньор сугестопедагогът трябва да полага специални грижи за:

- Диагностициране нивото на комуникативни умения на участниците. Едновременно с това подпомага на участниците да се самовъзприемат и самообучават в процеса на обучение.
- Формиране и усъвършенстване на определени комуникативни умения (наблюдателност, слушане, задаване на въпроси, емпатия, умения за решаване на конфликти, целеполагане).
- Изграждане на позитивен, творчески, радостен климат, с цел активно включване на участниците в учебния процес, независимост и право на свободен избор при вземане на решения и формулиране на концепция.

- Роля на модератор (фасилитатор);

В тази роля водещият е отговорен за процеса на обсъждане, т.е. за улесняване на протичането на дискусиите, дебатите, кооперативното учене. Ролята на модератора е изключително важна. Той трябва да създаде подходяща атмосфера, да изгради и поддържа мотивация в участниците, да насочва обсъждането към ясни посока и цел, да

помогне на всеки участник да даде най-доброто, което може да допринесе, да поддържа реда, да прилага правилата и процедурите без да се страхува или да оказва предпочитания, да изясни значението на дискусията.

Основни моменти при модерирането процеса на обучение са:

- да се направи така, че групата да има ясни, приети от всички цели /SMART цели/;
- сугестопедагогът да бъде по-скоро „референт“, а не „капитан“ на отбора;
- да направи така, че от самото начало всеки участник да знае защо е там, какви проблеми трябва да се обсъдят по време на всеки етап и в рамките на какво време;
- да направи така, че да има подходящи правила, които да насочват работата на групата, правилата да се знаят от всички участници и да се осигури тяхното прилагане;
- да поддържа мотивацията и духа на групата;
- да спира участници, които не съдействат за радостната атмосфера в групата и ефективната ѝ работа;
- да използва поне шест различни начина за въвеждане на ново учебно съдържание, които да подпомогнат съзнателното и несъзнателно учене;
- да слуша внимателно и да насърчава пасивните членове на групата;
- да се опитва да постигне консенсус, когато мисли че това е възможно, ако не успее да обобщи сбито конкретните различия;
- да направи така, че наличното време да се използва ефективно, съобразно със златното сечение темпо на работа и значимостта на поставените цели на всяко занятие;
- да насочва чувствителността към света на другите, без да причинява болка, тъй като когато говори за себе си човек е по-раним.

- Роля на „съучастник“

Сугестопедагогът има специфичната роля на организатор – педагог, възпитател и модел за комуникативно поведение и едновременно с това на участник в групата.

Задължителен е израз на голямо уважение към всеки един ученик, така че креативно да се въвлече той във взаимодействие и самоизследване, за да се ангажират всички с тяхното собствено развитие, самообучение, решение. За тази цел е препоръчително да се използва модела на кръга, който изисква равнопоставеност на участниците помежду им, но и равнопоставеност между тях и сугестопедагога.

Сугестопедагогът е равен в кръга, защото мисли и изразява свое отношение по проблеми, споделя преживявания и личен опит.

Преживяване по време на обучение чрез сугестопедия е базисно, не е случайно преживяване или взаимодействие. Учениците, обучавани по тази система създават група, която е органична и целенасочена. Преживяването в сугестопедична група е многоизмерно и преминава през различни, макар и условни етапи (ориентировъчен, конфронтационен, интеграционен и заключителен).

По време на мотивационния етап сугестопедагогът запознава учениците със сугестопедичния начин на обучение и самообучение, правилата за взаимодействие и подкрепа. Формира нагласи за конструктивни взаимодействия. Особен организационен момент представлява обобщаването на позитивните очакванията и вярата в децата от страна на водещия. Една от най-важните за решаване задачи пред учениците е изграждане на доверие между тях. За тази цел по време на ориентировъчния етап сугестопедагогът трябва да отдели специално внимание на всеки участник, в зависимост от неговите очаквания и нагласи. Необходимо е учениците да разберат, че доверието не е някаква даденост, а е резултат от начините, чрез които те взаимодействат помежду си, от риска, който поемат в процесите на междуличностно общуване, и от готовността им да създадат помежду си атмосфера на психична безопасност. Показател за постигане на доверителни отношения в групата е свободното изразяване на преживявания, изказването на мнения, проявяването на активност, наличието на подкреплящо поведение. По време на ориентировъчния етап водещият ясно делегира отговорностите на всеки член от групата, включително и своите.

По време на втория етап – етап на съперничество, сугестопедагогът трябва адекватно да контролира степента на напрежение, да проявява в споровете чувство за мяра без да доминира над участниците. Неговата роля се изразява в това да постави началото на промяната във взаимодействието между участниците в групата, да съдейства за постигане на начини за самообучение и самоактуализиране от тяхна страна. Сугестопедагогът насочва конфронтацията между участниците по такъв начин, че те да проявят размисъл и активност при решаване на конкретни проблеми в рамките на конструктивността, като наблюдава тя да не прерасне в междуличностно противопоставяне. В такъв случай е необходимо да намери целесъобразни начини за неговото преодоляване. Важно условие е сугестопедагогът да не посочва готови решения на проблемите при възникването на конфликтни ситуации, а още по-малко да налага определени начини за решаването им. Той само подпомага учениците сами да

стигнат до убеждението, че всеки в групата има право на лично мнение, че трябва да проявяват толерантност, и че всички са отговорни в еднаква степен за начина на протичане на обучението.

През третия етап на активни интеракции, сугестопедагогът трябва да се отнася с участниците като „пръв сред равни“ и непрекъснато да ги стимулира да експериментират с нови модели. Така той незабележимо преминава от ролята на неформален лидер към ролята на редови участник. Стимулира активността на всички, като им предоставя непрекъснато инициативата за включване в различни упражнения и ги насочва да анализират сами собствените си качества и поведение. Съдейства за изграждане на позитивна и радостна атмосфера. Показвайки пътя, по който учениците да разкриват самостоятелно грешките си, той спомага групата да стане по-сплотена и всеки в нея сам да взема своите решения, без самия сугестопедагог да престава да взема участие в процеса на работата ѝ.

През четвъртия - заключителен етап, отношенията в групата не би следвало да са в такава силна зависимост от сугестопедагога. Необходимо е той да стане редови наблюдател, който в края на дадена работа да обобщава получените резултати от протичането ѝ, с което помага на всеки ученик да осъзнае самостоятелно какво е постигнал, мотивира го да използва придобития опит пълноценно в своя живот.

Сугестопедагогът стимулира участниците да прилагат придобитите знания, умения, отношения и след приключване на обучението по сугестопедична педагогическа система. Подпомага учениците да затвърдят позитивно мнение за себе си и да се почувстват разбирани, приемани и подкрепяни.

ГЛАВА ВТОРА: ПРАКТИЧЕСКА РЕАЛИЗАЦИЯ НА СУГЕСТОПЕДИЧНАТА СИСТЕМА НА ОБУЧЕНИЕ

2.1. Обучение в етапа на ограмотяване по сугестопедична педагогическа система

Първоначалният брой на учениците, обучавани по сугестопедична педагогическа система е 20. След преместване местоживеенето на две деца в края на първи клас обучаваните са 18. В настоящата точка са показани резултатите на 20 ученици.

На 16.09.2010 бе измерено входно равнище на уменията за четене на думи и изречения.

От 20 деца 1 дете не може да чете, 1 дете познава само буквите, 11 деца четат на срички, 5 деца четат цели думи и 2 деца четат свободно текст (таблица 1).

Анализът на проведеното междинно равнище на уменията за четене през месец февруари разкрива, че няма деца, които не могат да четат или познават само буквите (таблица 1). Броят на децата, които четат на срички е намалял от 11 на 2. Броят на децата, които четат цели думи също е намалял с 4. Увеличил се е броят на децата, които четат свободно текст - от 2 на 17. Общо осемнадесет от двадесет деца са усвоили цялостни похвати за четене (сричкосливащо и по цели думи). Минималното увеличение при скоростта на четене на познат текст е от 2 на 17 думи за 1 минута. Максималното е от 14 на 79 думи. При отчитане на скоростта на четене на непознат текст минималното увеличение е от 1 на 12 думи, а максималното от 11 на 75 думи за 1 минута.

Таблица 1

РАВНИЩЕ	Не може да чете	Познава буквите	Чете на срички	Чете цели думи	Чете свободно текст
Входно равнище	1	1	11	5	2
Междинно равнище	0	0	2	1	17
Изходно равнище	0	0	0	2	18

Изходното равнище е проведено през месец май. Осемнадесет от двадесет деца четат с осъзнаване свободно текст, интонират правилно. Две деца четат цели думи.

Обучението по четене при сугестопедична методика премина през няколко етапа. През първите два дни на стената в класната стая бяха поставени 21 художествени

картини (предимно на животни). Вътре в самата картината, като воден знак, е скрита първата буква на думата, а самата дума или кратко изречение са записани под картината. Всички картините и големината на шрифта на записаните думи и изречения отговаряха на златното сечение. Таблата бяха в зрителното поле на децата, но вниманието и не бе насочвано специално към тях. В края на втория ден се проведеха различни игри, в които думите от таблата бяха включени. Например казваше се гатанка, а децата откриваха и посочваха къде се намира картината, съдържаща отговора. За да не бъдат предварително запаметени местата на таблата с картини и думи, местата им се сменят, а самата картината се закрива. Отначало всички заедно, а след това и индивидуално прочитаха думата-отговор. Следващите два дни се работи по същия начин, но картините бяха сменени с нови 15. Броят на картините зависи от броя на буквите в азбуката, като са включени и някои от буквосъчетанията, както и няколко много кратки изречения със забавно съдържание (например „Маймуната яде сладолед“).

Работата продължи с написване на думите от картините, но вече на учебната дъска в разбъркан вид и чрез създаване на игрови ситуации за хоров и индивидуален прочит. Научените вече думи и изречения децата свързваха в малки нови изречения, които изчитат, а по изреченията устно съставяха кратка история. Учениците не се задържаха продължително към едни и същи думи или изречения, при които се заменяха само отделни думи. Те преминаваха бързо към нови текстове. Освен това децата възприемаха думата като цяло, но съгласно принципа общо-част, част-цяло, бегло им се подсказваше, че тя е съставена от букви. Не бе допуснато четене на отделни букви или срички, децата четяха само цели думи.

Организирахме театрална сценка (в оригиналния вариант на приложение съществуват дидактични спектакли, но за съжаление, днес те са единствено на немски език), като част от вече научените думи и някои нови бяха подадени в най-интересния момент на фабулата. Предварително децата бяха научили стихчета или песнички, които съдържаха изучените думи. Целият етап обхвана 9 учебни дни.

Работата продължи със сугестопедичния буквар „Влакът на животните“. [4] Той съдържа предимно вече изучените думи. След това децата прочетоха 16 адаптирани към буквара кратки текста, чиито герои са героите от буквара [3, вариант1]. Всички деца изчитаха хорово текста, заедно с учителя. От време на време бяха поощрявани да продължат сами четенето на определени изречения. Ако в определен момент от хоровото четене децата се нуждаеха от подкрепа, гласът на учителят се повишаваше, а когато хоровото четене бе гладко – гласът се понижаваше.

В определен момент от хоровото четене преминахме към индивидуално. Важно условие бе всеки текст да не бъде прочитан повече от два пъти, за да не бъдат заучени думите механично, без да има осъзнаване на прочетеното. Създадох се условия за варирано повторение с вмъкване на нов словесен материал за прочит. Методът е различен от метода на целите думи по няколко съществени причини: удреният материал (цели думи и изречения) винаги бе свързан с психологически и артистични средства; цялата дума или изречения първоначално се усвояваха предимно периферно, без загуба да бъдат научени наизуст и без напрежение; учениците не се задържаха продължително на едни и същи изречения, непрекъснато се варираше, заменяха се думи в изреченията, преминаваше се бързо към нови текстове; думата се възприемаше като цяло, но веднага бегло се подсказваше, че съдържа букви, самите букви бяха скрити в картината; синхронното четене се водеше от учителя по напевен начин, с ритмичност и постепенно ускорявано темпо. Това оказва много релаксиращо въздействие на децата и увеличи тяхната мотивация за четене.

Обучението продължи с работа в сугестопедичния буквар „Влакът на животните” [4] и 16 допълнителни адаптирани към него текста [3, вариант 1].

Обучението по писане започна две седмици след обучението по четене. Още първия час децата записаха цяло, макар и кратко, но емоционално изречение. Анализирахме бегло съдържанието структурата на изречението. Учениците го преписаха в тетрадките си. Бяха извършени корекции, но в същото време децата винаги бяха поощрявани. След това всички преписаха изречението втори път. Последва слухова диктовка на първото изречение и веднага след това втора, като повечето от думите бяха заменени с нови. В следващите два часа с буквите от първото изречения бяха съставяни нови думи, които децата отново записаха в тетрадките. За упражнения се използва и учебна тетрадка № 2 на Изд. „Булвест – 2000” Четвъртият час включва творческо обобщение на изучените букви, при което децата самостоятелно изучените думи в изречения и бяха направени опити да се състави свързан текст.

Постепенно децата преминаха към по-усложнени текстове и диктовки. По време на творческото обобщение и при всяка самостоятелна работа на децата се използваше като фона експериментално подбрана класическа музика [2].

Традиционните годишни разпределения по БЕЛ в първи клас предвиждат приключване на периода на ограмотяване между 10 и 20 март на съответната учебна година. След използване на сугестопедично обучение за начално ограмотяване, периодът бе значително намален и приключи на 8 декември с „Празник на буквите”. Предвид

ранния етап и приключване на периода на ограмотяване в рамките само на три месеца, тържеството целенасочено бе реализирано не като рецитал, а под формата на открит урок, по време на който родителите наблюдаваха и се убедиха в придобитите знания и умения на своите деца. Упражненията включваха всички изисквани по ДООИ в края на първи клас знания и умения: разграничаване на звук и буква; разграничаване на гласни и съгласни и открояването им в корелативни двойки; звуков анализ; цялостно четене на думи, изречения и текст; разграничаване на видове изречения. Урокът приключи със самостоятелно записване на текст - писмо до Дядо Коледа и карнавал на литературните герои.

Таблица 2 разкрива различието в обема на учебното съдържание за първи клас:

	Традиционно обучение	Сугестопедично обучение
Видове изречения по цел на изказване	Съобщително изречение Въпросително изречение	Съобщително изречение Въпросително изречение Подбудително изречение
Работа за обогатяване на речника	Изречение	Разказно кратко изречение Разказно разширено изречение
Части на речта	Дума–предмет Дума-признак Дума–действие	Съществително име Прилагателно име Глагол
Развитие на речта	Преразказ на приказка Писмо Отговор на въпроси	Разказ по картина и по серия картини Преразказ на приказка, разказ и част от разказ Описание на предмети Съчинение - приказка

След периода на ограмотяване децата от сугестопедичния клас работиха с Помагало към Буквара; Български народни приказки; Приказки на чуждите народи; „Мили бате! Писма на един дакел” от Станка Пенчева; „Пипи Дългото чорапче” от Астрид Линдгрен.

2.2. Обучение по математика

При сугестопедичното обучение през учебната година тематичният план на годишното разпределение по математика следва стандартния. В работата по математика при сугестопедичното обучение винаги се търси не само глобалност на поднасянето на

новия материал, но и връзка с всички останали предмети [3]. По Изобразително изкуство, Домашен бит и техника, Физическо възпитание и спорт, например, се поставяха различни задачи, свързани с броене, събиране и изваждане. Това стана чрез лека и увлекателна форма, незабележимо за децата. По този начин те осъзнаха, че това знание им е много необходимо, но е и много интересно.

Структурата на обучение по математика се реализира чрез глобално представяне на темите чрез опера, друг музикален, театрален или рецитален начин. На третия ден от началото на годината се въведе темата по математика, чрез беседа върху либретото на сугестопедичния музикален спектакъл „Денят”, свързана с темите по Роден край и БЕЛ [2]. Във фабулата ѝ са вградени неусетно, без да се чувства, че това е учебен материал няколко най-съществени примера от глобалната тема. Наблюдаваните реакции по време на дидактичния спектакъл показаха силен интерес от страна на децата. Постепенно повечето от тях се въвлякоха в сюжета, започнаха сами да тананикат, да рецитират заедно с определен актьор и дори да танцуват с балерината, като повтаряха математическите примери или се опитваха да ги решат по-бързо, преди да са чули репликите.

Третият етап се проведе на следващия ден. Тогава децата преразказаха съдържанието на операта, някои от тях го преиграха по свое желание, други се опитаха да изпеят цели пасажки. Основен момент бе да не се пропусне дидактичната задача.

По време на четвъртият етап в рамките на два учебни часа бе преподадена цялата тема в обобщен вид. Бе показан функционалният принцип, че така както се събира 6 плюс 7, така се събират 16 плюс 7, 67 плюс 7 и т.н.

Петият етап обхваща затвърждаване на преподавания материал, задълбочаване на знанията, решаване на творчески задачи. Към следваща тема се премина, когато на самостоятелната работа 75% от учениците показаха владение на материала на отлично ниво.

При сугестопедичното обучение задачите по математика бяха представяни от герои - връстници на първокласниците. Още от самото начало децата бяха запознати с героите и при правилно решаване на задачи събираха точки за единия от тях, а при грешка точките бяха за друг герой - Незнайко. По този начин не бе допусната фрустрация от допускане на грешки. Децата работиха с голямо желание, сами търсиха допълнителни задачи или правиха опити да съставят такива и да създадат свой сборник.

По време на разработките на глобалните теми учениците бяха включвани в различни учебни ситуации, които ги интересуват и предизвикват техния интерес. Това е много важно условие за постигане на непринудена и жизнена обстановка в часовете по

математика, изискване свързано със сугестопедичното обучение. По този начин се използваха и допълнителните сборници и помагала по математика. Децата изградиха висока степен на мотивация, търсиха допълнителни задачи, вкл. и за по-горни класове.

При сугестопедичното обучение по математика в първи клас се използваха различни песнички, чието съдържание кореспондираше със съдържанието на задачите. Децата харесваха и състезателните задачи в часовете. Те, обаче, се състезаваха не със своите съученици, а единствено със себе си и времето. Следващата описаната игра се нарича „Математически марафон”. Децата бяха предварително запознати с историята на марафона, както и на Олимпийските игри. В определен момент бе обявено началото на математически марафон. Определя се време за изпълнение на конкретна задача. Първокласниците решаваха бързо всеки пример за определено чрез пясъчен часовник време. Когато се провеждаха уроци за проверка на математическите знания децата знаеха, че участват в математически олимпийски игри, всички бяха представители на един отбор и се опитваха да съберат повече точки за него. Идеята бе свързана с учебника, където има представени математически състезания и турнири.

При сугестопедичното обучение в 1. клас децата броиха по стотици и хиляди; назоваваха числата до 1000; изградиха умения за събиране и изваждане без и с преминаване до 100, а някои от тях и до 1000; решаваха сложни текстови задачи с повече от две пресмятания. Надградените знания и математически умения не бяха отразени като теми в годишното разпределение. Реализираха се в традиционните часове, свързани със същата тема. Например при тема „Броене до 20” децата не бяха ограничавани единствено с упражнения до 20, а неусетно и под формата на игра тренираха умения за броене до 1000, като по този начин осъзнаха принципа за изграждане на числовата редица. По аналогичен начин се представи събиране без преминаване не само до 20, а до 1000. Пример: $3+2=5$; $13+2=15$; $3+12=15$; $30+20=50$; $23+2=25$; $3+22=25$;..... $123+2=125$ и т.н. (таблица 3)

Таблица 3

Традиционно обучение	Сугестопедично обучение
Броене в прав и обратен ред до 20	Броене до 1000 Броене по десетици Броене по стотици
Образуване названията на числата до 20	Образуване названията на числата до 1000
Единици, десетици	Единици, десетици, стотици, хиляди

Събиране и изваждане без преминаване до 20	Събиране и изваждане без преминаване до 1000
Събиране с преминаване до 20	Събиране с преминаване до 1000
Изваждане с преминаване до 20	Изваждане с преминаване до 100
Правоъгълник, квадрат, триъгълник, кръг	Обиколка на правоъгълник, квадрат, триъгълник. Кръг и окръжност
Решаване на прости текстови задачи с едно пресмятане	Решаване на сложни текстови задачи с две и повече пресмятания

Учениците взеха участие в две състезания - градско математическо състезание „Малкият принц” и Великденско математическо състезание. В първото от тях три деца от сугестопедичния клас се класираха в призовата тройка. Добрите резултати бяха повторени във Великденското състезание, където същите ученици заеха съответно – 1^{во}, 6^{то} и 7^{мо} място (според получения брой точки).

Съдържанието по Околен свят бе преподавано интегрирано в съдържанието по БЕЛ и Математика. Веднъж седмично изученият материал бе обобщаван. По време на обобщението децата винаги решаваха и математически задачи, а в тетрадките за работа в клас по български език записваха писмено различни изречения и упражнения, свързани с темата.

При сугестопедичното обучение в ЧОУ „Малкият принц” учениците получаваха домашна работа единствено за събота и неделя. Родителите бяха запознати предварително с това изискване. При желание от страна самите деца, те имаха свободата да изпълняват самостоятелно у дома различни задачи и упражнения по техен избор. Факт е, че болшинството от тях проявяваха желание и почти всеки ден носеха различни текстове, рисунки и задачи. Бяха направени опити за писане на стихотворения. Повечето създадени текстове бяха свързани с животни. Вероятно това се дължеше на впечатленията им от първия учебник по четене. Болшинството от родителите споделиха, че децата всяка вечер четат минимум по една страница от книжка, без да им е било поставено подобно изискване.

2.3.Ефективност на сугестопедията в начален етап на образование

2.3.1. Учебни постижения в първи клас

При използване на сугестопедична педагогическа система значително се съкращава периодът на ограмотяване. Към горепосочената дата (08.12.2010 г. или това е 12 учебна седмица) децата обучени по звуково-аналитичния модел са взели 6-те гласни и приблизително 6 или 7 от съгласните. Под диктовка пишат само срички и думи,

съдържащи изучените букви. Не изграждат самостоятелно кратък свързан текст. Децата ограмотени по сугестопедичния метод са работили с Буквар „Влакът на животните” [4] и 16 допълнителни адаптирани към него текста [3, вариант 1].

Осемнадесет от двадесет деца пишат под диктовка думи, изречения и текст, съдържащи всички букви. Конструират самостоятелно изречения, като използват различни словоредни варианти. Също осемнадесет от двадесет деца създават кратък писмен текст по картина или серия от картини, като оформят правилно началото и края на изречения и главните букви.

Съкращаването на периода на ограмотяване разкрива възможности за разширено езиково обучение (ЕО). Например в периода от 09.12.2010 до 20.01.2011 година децата завършиха тетрадка №3 от учебния комплект по БЕЛ която включва упражнения по ЕО, предвидени до края на учебната година. По този начин от 21.01.2011 (това е 17-та от общо 31 учебни седмици) децата имат възможност да надграждат знанията и уменията, предвидени в Стандартите за развитие на ЕО и Развитие на речта, да откриват и записват подбудително изречение, да работят за разширяване на активния речник, да откриват съществителни имена, прилагателни имена и глаголи, да усъвършенстват комуникативните си умения като изграждат преразказ на откъс от разказ, преразказ на разказ, съчинение по аналогия и по дадено начало, съчинение на приказка. Различните помагала одобрени от МОН предлагат голям избор за допълнителна работа по ЕО и комуникативни умения. Те, обаче, могат да бъдат използвани твърде рядко по време на учебни часове. Друга наблюдавана тенденция е учителите да дават за домашна работа конструиране на различни видове текст от тези помагала. В болшинството от случаите децата трудно се справят с тях самостоятелно или родителите им помагат по начин, който забавя творческото им развитие.

Относно литературното обучение, подобрите от съставителите четива - стихове и проза са на високо художествено равнище и застъпват широк кръг от теми. Доминират текстовете, свързани с природата за сметка на темите за човешките взаимоотношения. Сугестивното обучение, съкращавайки периода на ограмотяване, помага балансът между темите да бъде възстановен. Децата са изучили първия учебник по четене на д-р Лозанов, 16 допълнителни адаптирани четива, Буквар и Читанка (без четивата за Великден и 24 май). Това дава възможност да работят с допълнителни четива. Още от месец февруари може да бъде въведен Читателски дневник.

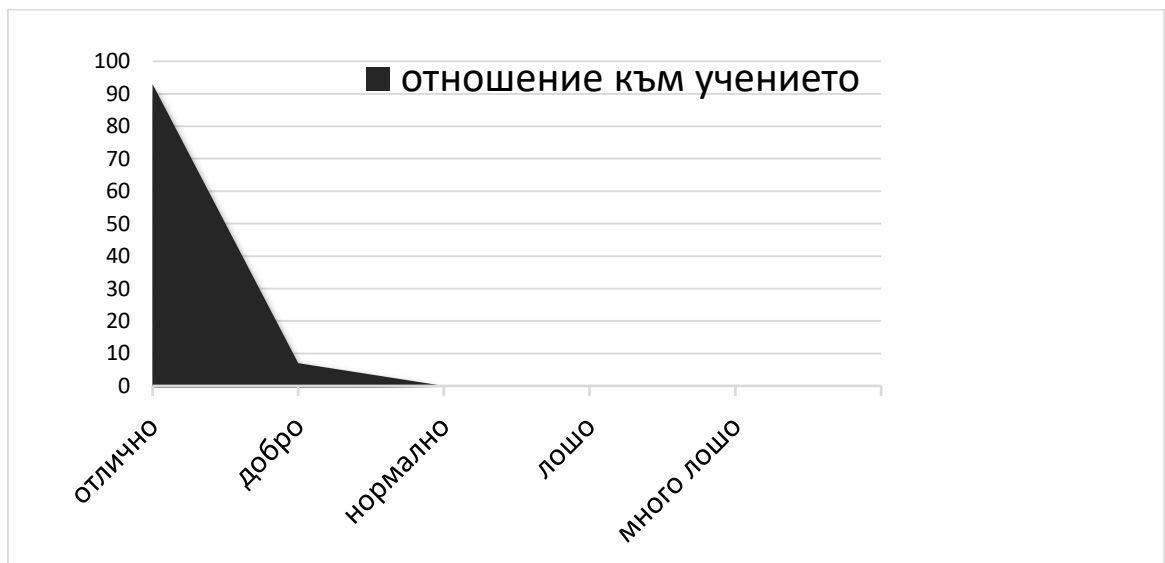
Съществена разлика при сугестопедичния метод на обучение по математика, е че знанията и придобитите математически умения многократно се надграждат, като инициативата за това е на самите деца.

Преподаването на глобални теми налага осъществяване се реална междупредметна връзка.

Резултатите от проведените изходни нива по предмети, разкриват, че нивото на усвояване на учебното съдържание от първокласниците, обучени по сугестопедична педагогическа система е много високо. Покрити са стандартите и очакваните резултати на ниво програма по ДОО. Осемнадесет от двадесет деца завършват обучението си с качествена оценка „Отличен“. Две деца завършват с оценка „Много добър“. Реализираните учебни резултати на децата, обучени по сугестопедична система, надграждат многократно минимално изискваните по ДОО знания и умения на първокласниците.

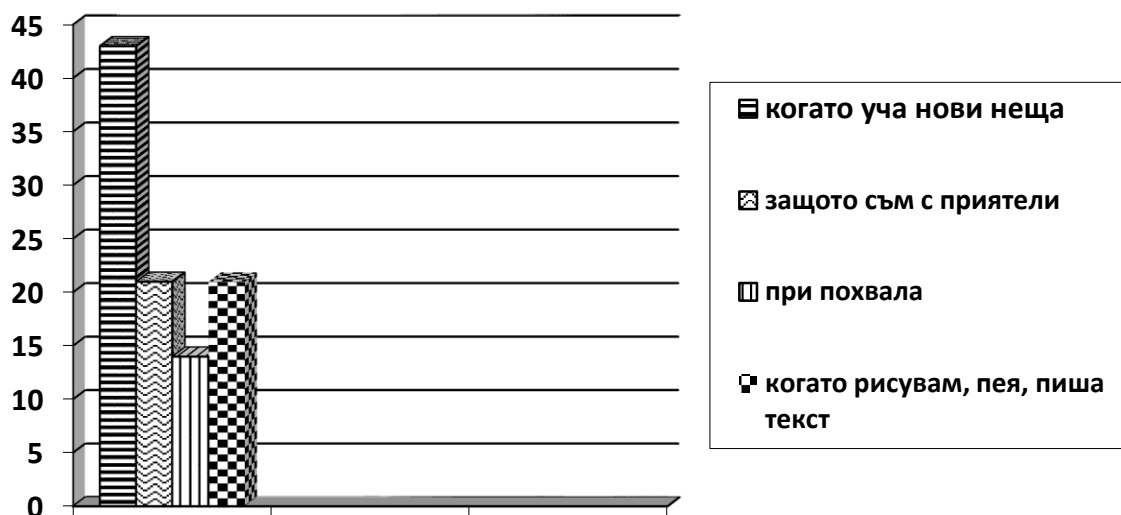
Отношение към ученето (фиг. 1): 17 от 18 деца самоопределят отношението си към него като „отлично“, а 1 дете го самоопределя като „добро“.

Фигура 1

Мотивираща дейност (фиг.2): Различни учебни дейности предизвикват чувство на радост, като най-висок е процентът на удовлетворението от изучаване на „нови неща“.

Фигура 2

2.3.2. Учебни постижения в четвърти клас

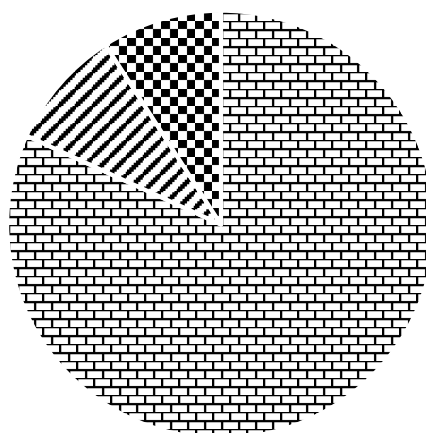
Като индикатор за ефективността на прилаганите сугестопедични закони и съответно реализирания учебно-възпитателен процес са представени постиженията на учениците, постигнати само през последната учебна година /в 4. клас/:

- Резултати от НВО на випуск 2014 г. – най-висок среден успех в гр. Варна и най-висок успех по БЕЛ в град Варна;
- Резултати от регионални, национални и международни състезания:

Състезание „Бяло, зелено, червено“ (фигура 3)

- по История от участвали 11 ученици 9 деца от класа са заели 1. място, по 1 участник са класирани на 2. и 3. място.
- по БЕЛ класираните на 1. място участници са 6, на 2. място са класирани 4 деца, на 3. място- 2 участника;

Класирани на национално състезание "Бяло, зелено, червено", история

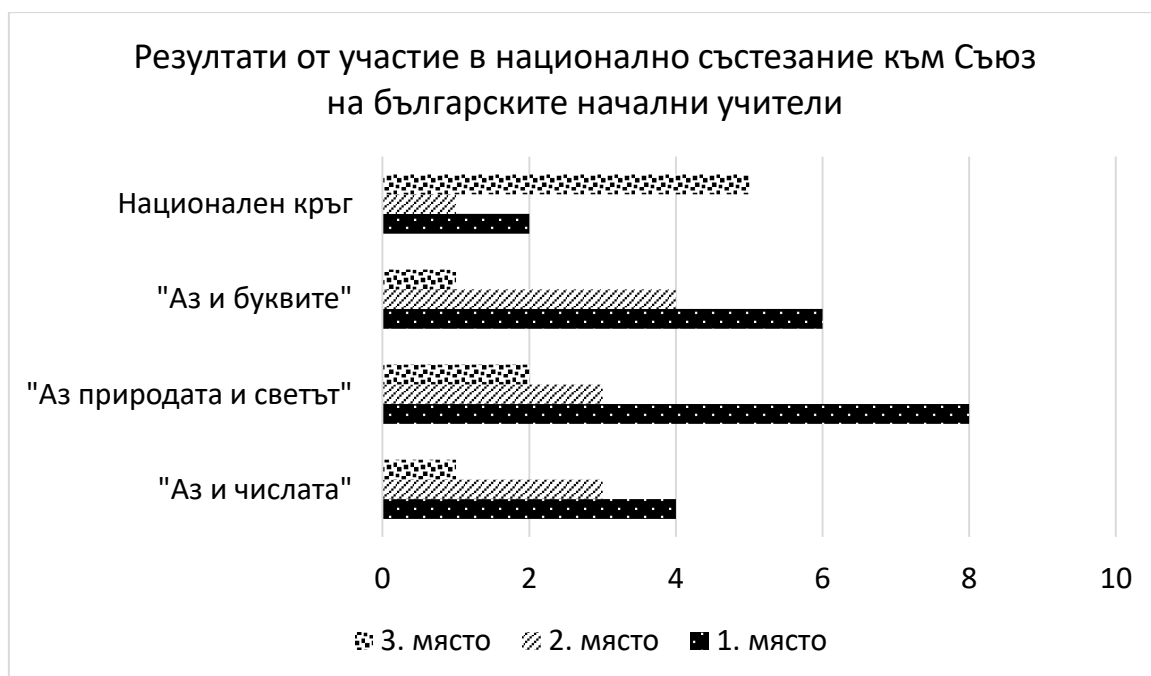
▣ 1 място ▣ 2 място ▣ 3 място

- *Фигура 3*

Състезание към СБНУ (фигура 4)

Тук са представени само резултатите от участието на учениците през 2013/2014 учебна година. Участват 11 от 18 ученици. Класиране:

- кръг „Аз и числата“: 1. място заемат 4 деца, 2. място заемат 3 деца, на 3. място е класирано 1 дете;
- кръг „Аз, природата и светът“: първо място заемат 8 деца, на второ място са класирани 3 деца и на 3. място са класирани 2 деца;
- До национален кръг на състезанието са допуснати трима участника, които заеха 2 първи и едно второ място.

Фигура 4

Състезание „Любословие

През учебната 2013/2014 г. в състезанието вземат участие 13 ученици.

- До втори кръг са допуснати 9 от тях, като 4 се класирани съответно на 1., 2. и 3. място.

Коледно математическо състезание

- Престижно класиране имат 2 деца от класа

Олимпиада по математика

- Участваха 2 деца, като 1 от тях се класира на втори кръг.

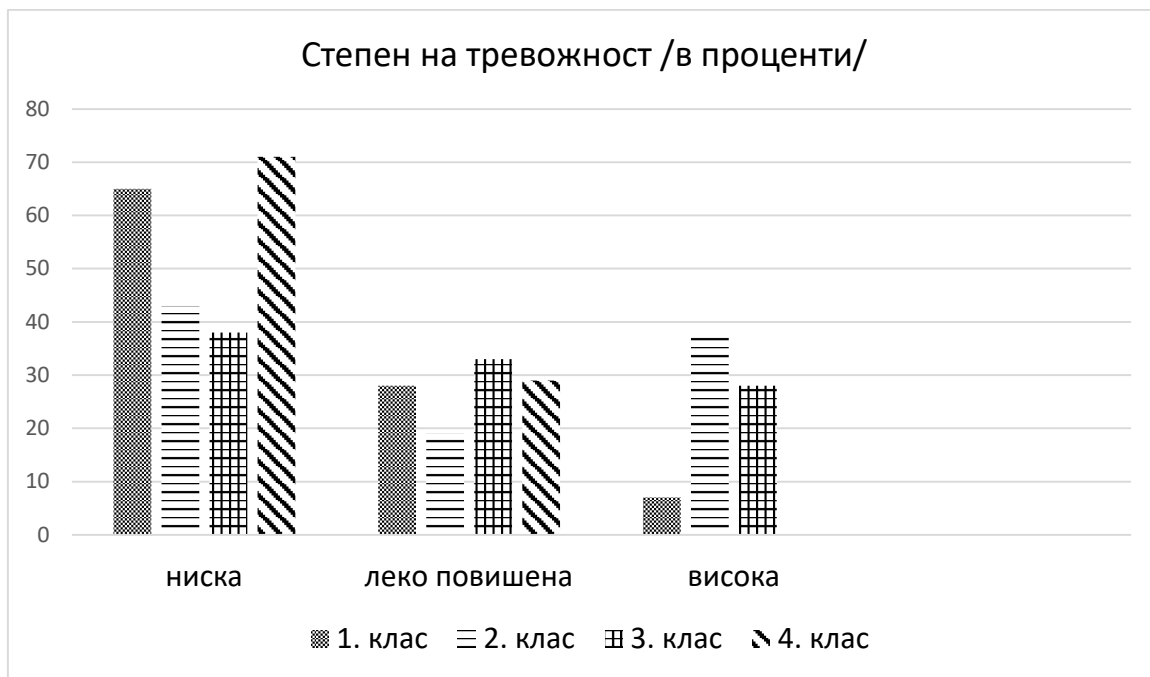
Международно състезание „Математика без граници“

- Есенен кръг: 1 първо и 1 второ място за ученици от класа;
- Зимен кръг: 1 трето място и 4 деца, отличени с грамоти за успешно представяне.

2.4. Психично здраве на учениците, обучавани по сугестопедична педагогическа система

За анализиране на психичното здраве на учениците през четирите години бяха използвани следните методи на изследване: Скала за изследване на детската тревожност СМАС; Тест за училищна тревожност по Филипс – ТТФ; Методика на незавършените изречения; Анкетни листи с отворени въпроси, свързани с училищните взаимоотношения; Самооценъчен тест „Моите отношения” за начална училищна възраст; Самооценъчен тест „Какъв съм аз” по И. Карагъзов; Метод на експертната оценка; Експертен профил на ученика; Наблюдение; Беседи; Проективни рисувателни тестове.

Скалата за изследване на детската тревожност СМАС е предназначена за разкриване на тревожността като устойчиво образование при деца от 8 до 12 години. Тревожността тук се разбира като проява на умора, раздразнителност, нетърпение, чувство за вътрешна скованост, склонност даже при незначителни поводи да се изпитва чувство на страх и безпокойство и т.н. Скалата е разработена от група американски психолози на основата на създадената от Дж. Тейлър скала за тревожност за възрастни. Използваният за целта на изследването вариант е адаптиран през 1991-93 г. на руски език от Я. М. Прихожан, а на български език е реализиран за първи път у нас през 1994-97 г. Поради това, че повечето от айтемите имат личен характер, изследването е извършвано индивидуално. Всяко дете е поощрявано да сподели онези негови преживявания, които най-много го измъчват, най-много му пречат. В края на обучението степента на ниска тревожност се увеличава от 65 на 71 процента сред учениците. Резултатът може да бъде определен като много добър, тъй като при сугестопедичното обучение за отличен се приема резултат, който е валиден за минимум 75% от обучаваните. При обучение в сугестопедична среда още през първата година се наблюдава много малък процент на висока степен на тревожност-само 7%. През четирите години процентът варира, но в края на обучението няма ученици с висока степен (*фигура 5*).

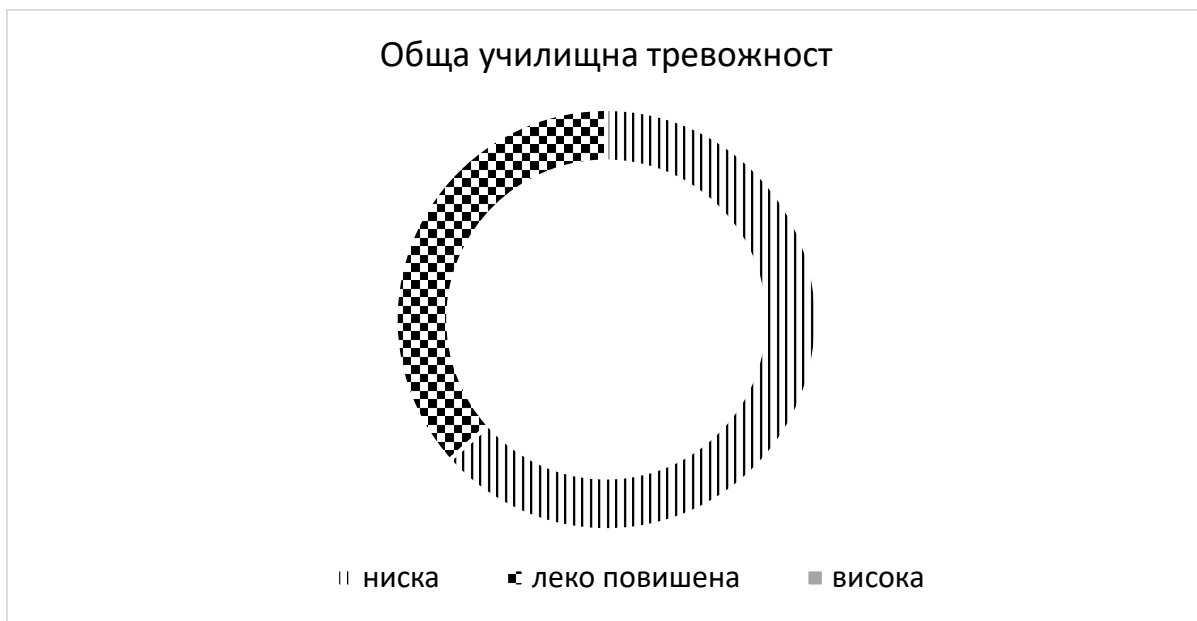

Фигура 5

Леко повишената тревожност е непроменлива като стойности. Подобна тревожност е ситуационна, в повечето случаи е свързана с фактори извън училищната среда - страх от височини, тъмнина, магии, отвличане, самота. Те могат да бъдат предмет на изследване на общата детска тревожност и не касаят пряко дидактогенията. Интересен е фактът, че най-висока е степента на тревожност от нараняване и болести. Макар и по непряк начин този страх може да влияе на междуличностните отношения в училище, особено при децата в начална училищна възраст. Особено ярко това се наблюдава при общуването на децата по време на междучасия. Този фактор е свързан и с определени агресивни реакции от страна на децата.

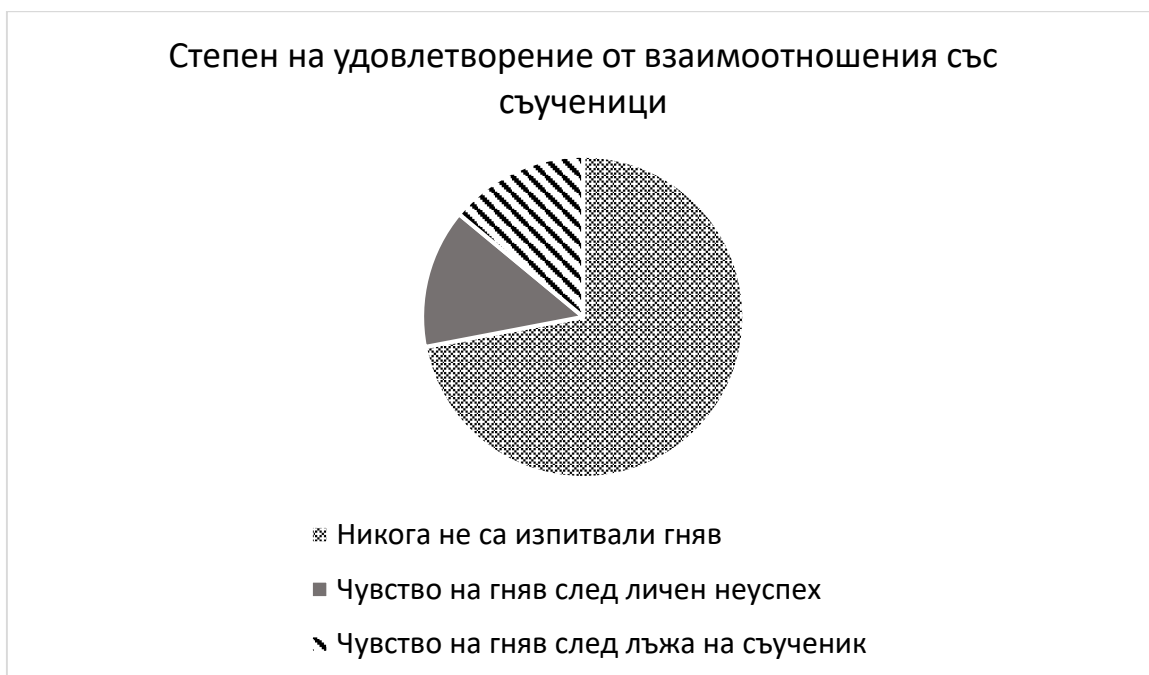
Тестът на Филипс анализира 8 фактора на обща училищна тревожност, което дава възможност за по-задълбочено изследване на тревожността при деца от начална училищна възраст. Тук ще бъдат разкрити само три от тях, които са пряко свързани с дидактогенията – степен на обща училищна тревожност, степен на удовлетворение от училищните взаимоотношения със съученици и области на напрежение и проблеми свързани с началния учител.

По фактор обща училищна тревожност резултатите разкриват следните факти: общо **64 %** от изследваните деца не проявяват обща училищна тревожност, **36%** проявяват леко повишена степен на обща училищна тревожност, изразена в степени от 0,52 до 0,61 пункта. Не се наблюдава висока степен на училищна тревожност по този тест (*фигура 6*).

Фигура 6

Степента на удовлетворение от взаимоотношенията със съученици е много висока. Никога не са изпитвали гневни чувства в училище **72%** от децата. По **14%** споделят, че са изпитали гневни чувства след свой неуспех или след като са били излъгани от свой съученик. Интересна е интерпретацията им, при която приемат за неуспех случаите когато не са били винаги първи и най-добри, независимо от дейностите, които извършват (фигура 7).

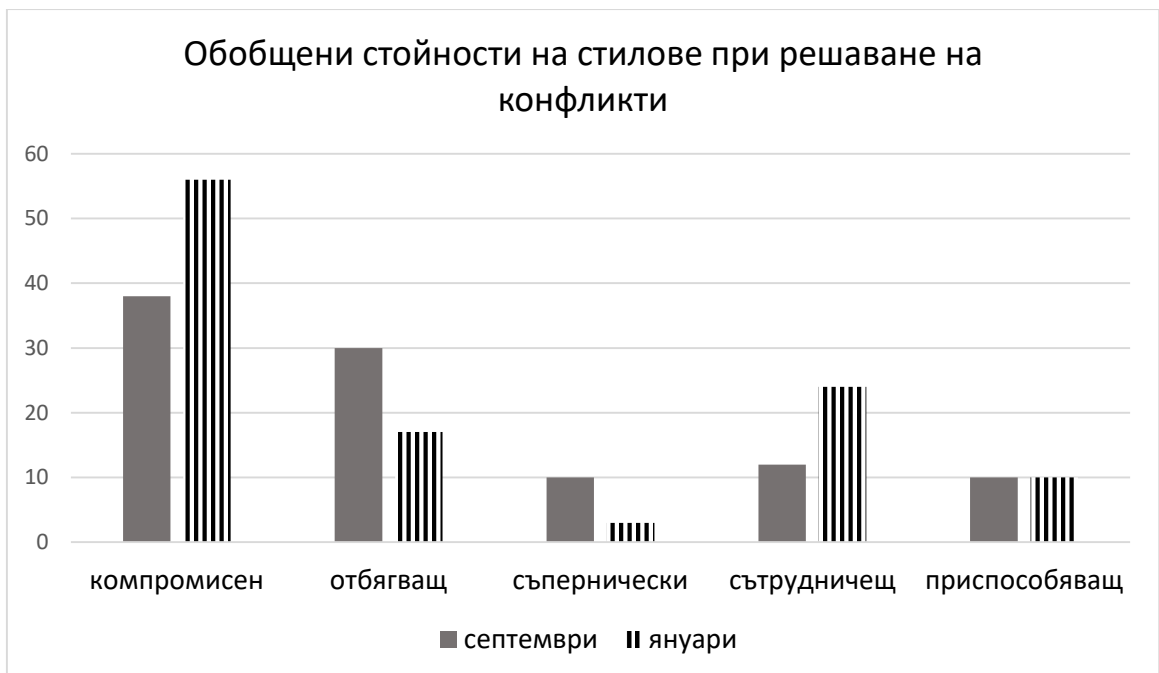
Фигура 7

От изследваните деца, **86%** не показват проблеми и/или страхове при общуване с учителя. **14%** имат леко повишена тревожност. Липсват показатели за висока степен на тревожност, свързана с общуването между учител и ученик (фигура 8).

Фигура 8

Освен степента на училищна тревожност бяха изследвани и различните стилове за решаване на конфликти, както и развитието на личностни качества. За период пет месеца в първи клас бяха отчетени следните резултати (фигура 9).

Фигура 9

В края на месец септември **38%** от децата са предпочитали компромисни варианти, докато в края на месец януари техният процент е **56**. За същия период процентът на децата предпочитащи сътрудническия стил при решаване на конфликти се е увеличил два пъти. Намалява броят на учениците, които използват съпернически стил. Не се наблюдава промяна при броя на лицата, избрали приспособяващ стил.

Най-голямо е развитието на отзивчивостта и общителността при децата, като увеличението е съответно от **40%** на **60%** и от **54%** на **66%**. Активността се е увеличена с **6,47%**.

При изследване на представата за себе си „Какъв съм сега?“ (месец септември), „Какъв съм сега?“ (месец февруари) и „Какъв искам да бъда?“ (Аз-идеално) се наблюдава развитие и доближаване към желания образ (Аз-идеално) по всички показатели - нравствено-характерологични качества, когнитивни предпоставки за успех, отношение към хората и саморегулация. Развитието в степента на саморегулация и нравствено-характерологичните качества са увеличени от месец септември до края на месец февруари съответно с **13%** и **14%**. Най-голяма е промяната в отношението към хората, като развитието им значително доближава Аз-идеално, разликата между сегашния и желания образ е само **13%**.

Тук се споменават единствено измерени и анализирани резултати в първи клас, т.е. за една учебна година.

Извършени са анализи за периода от първи до седми клас, които са обект на друго изследване.

ГЛАВА ТРЕТА: УЧЕБНИ ПОСТИЖЕНИЯ НА УЧЕНИЦИТЕ В НАЧАЛЕН И ПРОГИМНАЗИАЛЕН ЕТАП, РЕАЛИЗИРАНИ ЧРЕЗ СУГЕСТОПЕДИЧНАТА СИСТЕМА НА ОБУЧЕНИЕ

3.1. Организация и методика на изследването

Учебните постижения на учениците от класа, обучаван по сугестопедична педагогическа система са наблюдавани и отчетени за период от пет години. Обхванати са резултатите от трети до седми клас.

За целите на изследването са избрани показатели, отразени в Държавните образователни изисквания за учебното съдържание и общата характеристика на културно – образователна област Български език [8].

В резултат на обучението по български език в края на началния етап на основната образователна степен ученикът трябва да притежава следните:

- Социокултурни компетентности: разказва, описва, задава въпроси, дава отговори, обяснява, като използва уместно езикови средства, характерни за ситуацията на общуване съобразно участниците в нея, темата, целта и условията. Владее формулите за вежливост, използва формите за учтивост.
- Езикови компетентности: открива синоними и антоними. Показва многозначността на дума чрез употреба в различен контекст. В речта си използва в определен обем синтактичните ресурси на езика: служи си с различни по цел на изказването и по състав изречения; използва различни словоредни варианти.
- Говорене: организира логически своето изказване; разказва свързано, предава чута история и може да я коментира; заема своето място в диалог; стреми се да се придържа към темата; владее основни норми на книжовния изговор; говори с подходяща за ситуацията на общуване интонация, жестове, поза.
- Слушане: умее да изслушва другите говорещи;
- Социокултурна и езикова компетентност:

Четене: чете на глас гладко, с адекватна интонация и темпо, правилно поставя паузите; доказва, че е разбрал основния смисъл на прочетеното; чете наум и доказва, че е разбрал основния смисъл на прочетеното; чете и разбира материали от детски списания; служи си с учебни речници.

Писане: владее основни норми на графичната и писмената система на българското писмо: пише четливо; пише правилно думи с правописни особености; владее основната употреба на пунктуационните знаци; отделя изреченията в текста, като означава

началото и края им; пише разделно думите без собствено ударение. създава съчинение по преживяване и по въображение; може да напише и да адресира лично писмо; създава текст, в който предава съдържанието на чужд повествователен текст; създава съчинение описание на различни обекти; създава съчинение отговор на въпрос по подходяща за възрастта тема; умее да планира свой текст и да прави план на чужд текст; редактира текста си с оглед на съдържанието, точността на изказа, правописа.

В резултат на обучението по български език в края на прогимназиалния етап на основната образователна степен ученикът трябва да притежава следните умения: Използва уместно езикови средства, адекватни на ситуацията на общуване съобразно участниците в нея, темата, целта и условията; Задава въпроси и дава отговори по поставена от друг или избрана от него тема; Изразява твърдения и се аргументира; разказва и описва; Владее формулите на речевия етикет при общуване на публично място.

- Социокултурни компетентности:

Демонстрира в текст по кои езикови средства един функционален стил се отличава от други стилове; Разбира значението на думи, свързани с обществения, икономическия и културния живот, и ги използва уместно.

- Езикови компетентности:

Владее определен кръг термини за базисни понятия в основни науки, ориентира се в специфичната им за съответната научна област употреба (с оглед на учебните предмети). Използва синоними и антоними, думи за родови и видови понятия, хипероними и хипоними с оглед на стилового разслоение на езика; Владее граматическите средства на езика. Служи си с разширен репертоар от синтактични конструкции-словоредни варианти, обособени части, вметнати изрази и пасивни конструкции, използва синонимни синтактични връзки; При редактиране на собствен текст умее да прави съответните синтактични трансформации; Участва с изказване в дискусия като се придържа се към темата и организира логически своето изказване; може да оспори мнение, различно от неговото, като проявява толерантност; следи хода на диалога; позовава се на вече казаното. При публични изказвания спазва нормите на книжовния правоговор; говори с подходяща за ситуацията интонация и сила на гласа; Умее да търси информация от различни източници; ориентира се в жанровите особености на научно-популярната и речниковата статия, новинарския текст и на художествената литература, изучавана в тази степен; може да планира, да резюмира, да

води бележки и да коментира съдържанието на текст. Създава текстове от аргументативен тип - отговор на научен, литературен, житейски въпрос; познава и използва в съчинението си основни жанрови характеристики на статията и есето; изгражда свой и предава съдържанието на чужд повествователен и описателен текст; разграничава свидетелски от несвидетелски разказ; планира и структурира текста съобразно темата и целта на общуването; обособява тематично-смысловите части; изгражда абзаци с оглед на смисъла; умее да композира текст; попълва лични данни в бланки; може да напише автобиография, молба, заявление; има формирани правописни навици по отношение на думите с проверяем правопис, на често употребявани думи с непроверяем правопис.

Показателите са отразени в темите от Национално външно оценяване в IV и VII клас и проведените изходни равнища в съответните класове.

В резултат на обучението по математика [10] в края на началния етап на основната образователна степен ученикът умее да: чете и пише естествени числа и познава десетичната позиционна бройна система; сравнява и нарежда естествени числа; събира и изважда естествени числа, умножава и дели с едноцифрено и с двуцифрено число, разбира връзките между компонентите на аритметичните действия. Знае възприетия ред на действията, ролята на скобите и може да пресмята числови изрази, съдържащи до три действия. Познава римската бройна система. Има представа за дробите половинка, третинка, четвъртинка и десетинка. Познава геометричните фигури (права и крива линия, лъч, отсечка, ъгъл, триъгълник, правоъгълник, квадрат, окръжност) и елементите им. Може да: определя вида на фигурите (ъгъл и триъгълник); чертае отсечка по дадена дължина и ъгъл по дадена градусна мярка; чертае триъгълник, квадрат и правоъгълник върху квадратна мрежа. Знае мерните единици за: дължина (мм, см, дм, м, км), маса (грам, килограм, тон); време (секунда, минута, час, денонощие, седмица, месец, година, век); пари (стотинка, лев); ъгъл (градус) и връзките между производните им. Познава мерните единици за лице (кв. мм, кв. см, кв. дм, кв. м, кв. км, декар). Умее да: измерва отсечки и ъгли; извършва действия с изучените еднородни мерни единици (без тези за време); намира обиколката на триъгълник и правоъгълник и лице на правоъгълник. Умее да моделира с числови изрази ситуации, описани с отношенията “с повече”, “с по-малко”, “пъти по-голямо” и “пъти по-малко”. Знае да описва ситуации от заобикалящия го реален свят с математически модел (задачи от покупко-продажби, обиколки и лица на фигури). Може да интерпретира съдържателно получените резултати при решаване на даден

проблем. Умее да прави правдоподобни предположения по събрани данни от заобикалящия го реален свят.

В резултат на обучението по математика в края на прогимназиален етап на основната образователна степен ученикът умее да: сравнява рационални числа и извършва операциите събиране, изваждане, умножение, деление и степенуване (с естествен показател, идея за цял степенен показател); пресмята числови изрази в множеството на рационалните числа, съдържащи до четири действия; извършва операции (събиране, изваждане, умножение, деление и степенуване с естествен показател) с рационални изрази и тъждествени преобразувания с тях; решава линейни уравнения и неравенства с едно неизвестно, системи линейни уравнения с две неизвестни, системи линейни неравенства с едно неизвестно, рационални уравнения и неравенства, свеждащи се до линейни и модулни уравнения от вида $|ax + b| = c$. Познава ирационални числа, записани с квадратен корен, може да ги сравнява и извършва операции с тях. Умее да решава квадратни уравнения с рационални коефициенти по формулата за намиране на корените им. Знае основните геометрични фигури (триъгълник, четириъгълник, правилен многоъгълник и окръжност), техните елементи, видове и свойства. Умее да прилага признаците за еднакви триъгълници и видовете четириъгълници; построява геометричните обекти, описани в основните построителни задачи.

Познава видовете права призма, правилна пирамида, прав кръгов цилиндър, прав кръгов конус, знае елементите и развивките им; сфера и кълбо и знае елементите им.

Умее да построява точка по дадени координати и определя координати на точка спрямо декартова координатна система в равнината; построява образ на точка, отсечка и окръжност при еднаквост; представя таблично и графично функции от вида $y = ax + b$ и $y = ax^2$; пресмята обиколка и лице на основни равнинни фигури; пресмята лице на повърхнина и обем на ръбести и валчести тела.

Знае да определя по вид и намира: ъгли, получени при пресичане на прави в равнината; ъгли, свързани с окръжност. Разбира връзките между производните на мерните единици и умее да преминава от една мерна единица в друга.

Разбира на конкретно ниво смисъла на логическите съюзи “и”, “или”, “ако....., то...” и на релациите следване (\Rightarrow) и еквивалентност (\Leftrightarrow). Умее да образува на конкретно ниво отрицание на твърдение, съдържащо логическите съюзи “и”/“или”.

Разбира смисъла на думите определение, аксиома, теорема, теорема - свойство, теорема-признак; умее да разграничава условие от заключение на теорема.

Умее да преценява вярност и рационалност в конкретна ситуация.

Знае понятието процент и може да представя определено количество по различен начин.

Умее да събира систематично, организира и описва данни; разчита, интерпретира и оценява информация, предадена с графики, с таблици или с диаграми; използва принципите за събиране и умножаване на възможности при преброяване в конкретна ситуация.

Познава права и обратна пропорционалност и умее да ги прилага в практически задачи.

Умее да моделира с уравнения и неравенства, свеждащи се до линейни, и със системи линейни уравнения с две неизвестни.

Знае понятието вектор, операциите събиране и изваждане на вектори, умножение на вектор с число.

Умее да оценява съдържателно получения при моделиране резултат и да го интерпретира.

Предвижда в определени рамки очакван резултат от моделирането.

Показателите са отразени в темите от Национално външно оценяване в IV и VII клас и проведените изходни равнища в съответните класове.

Наблюдавана и анализирана е количествената оценка. За допълнително премахване на субективния фактор при поставянето на оценки са разписани със стандарт критериите за получаването на дадена оценка по шестобалната система. За да получи „отличен“ ученикът трябва да е постигнал напълно очакваните резултати от учебната програма, да няма пропуски в знанията, да е усвоил нови понятия и да ги използва успешно, да притежава необходимите компетентности и да може да ги прилага самостоятелно при решаване на задачи. Слаба оценка се поставя, ако ученикът не постига резултати, заложи като прагова стойност за успешност.

Към всяка самостоятелна работа или тест, вкл. на изходното равнище са определени критерии и показатели.

Като единна стратегия за работа в училището са приети следните стандарти:

Отличен (5.50 – 6.00) – ученикът постига напълно очакваните резултати от учебните програми. В знанията няма пропуски. Усвоени са всички нови понятия и ученикът ги използва успешно. Притежава необходимите компетентности и може да ги прилага самостоятелно при решаване на учебни задачи в различни ситуации. Действията му са целенасочени и водят до краен резултат.

Много добър (4.50 - 5.49) – ученикът постига с малки изключения очакваните резултати от учебните програми. В знанията има незначителни пропуски, които не са съществени. Усвоени са новите понятия и повечето от тях се използват правилно. Демонстрира придобитите компетентности при решаване на учебни задачи в познати ситуации, а рядко – и в ситуации, които не са изучавани в клас, макар това да става с известна неувереност. Действията му са целенасочени и водят до краен резултат, който извън рамките на изучените ситуации може да не е съвсем точен.

Добър (3.50 - 4.49) – ученикът постига преобладаващата част от очакваните резултати от учебните програми. Демонстрира добри знания и умения на познавателно равнище разбиране, успешно се справя с познати ситуации, но се нуждае от помощ при прилагането на знанията и уменията си в непознати ситуации. В знанията има някои пропуски. Усвоени са преобладаващата част от новите понятия. Действията му съдържат неточности, но в рамките на изученото водят до краен резултат.

Среден (3.00 - 3.49) – ученикът постига само основните очаквани резултати от учебните програми. В знанията си ученикът има сериозни пропуски. Усвоени са само някои от новите понятия. Притежава малка част от компетентностите в съответствие с учебната програма. Може да ги прилага с пропуски и грешки в задоволителна степен в твърде ограничен кръг алгоритмизирани и изучавани в клас ситуации. Действията му съдържат недостатъци и рядко водят до краен резултат.

Слаб (2.00 - 2.99) – ученикът не постига очакваните резултати от учебните програми, заложи като прагова стойност за успешност и зададени чрез степента на позитивен измерител „среден“.

Анализирани са учебните постижения на учениците в трети, четвърти, пети, шести и седми клас.

3.1.1. Средна аритметична стойност

За целта на изследването е изчислена средна аритметична стойност на успеха по предмети по формулата:

$$\frac{X_{1+} + X_{2+} + X_{3+} + X_{4+} + X_{5+} + X_{6+} + X_{7+} + X_{8+} + X_{9+} + X_{10+} + X_{11+} + X_{12+} + X_{13+} + X_{14+} + X_{15+} + X_{16+} + X_{17+} + X_{18}}{18}$$

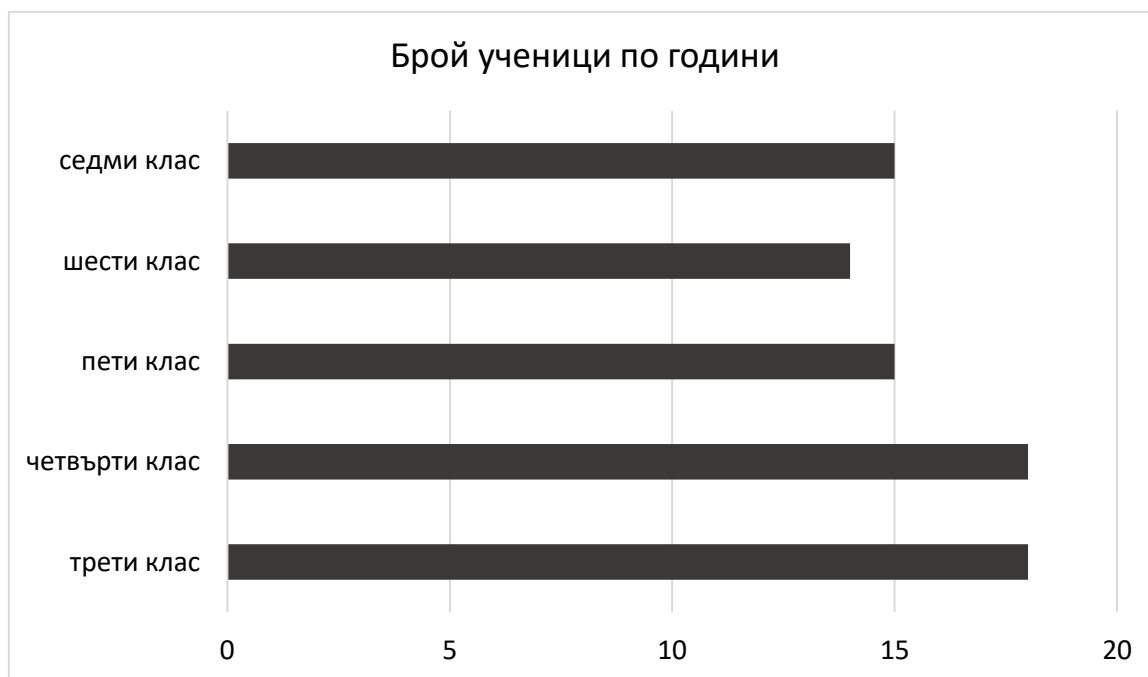
18

за трети и четвърти клас, а за останалите класове съответно според броя на учениците по години.

Броят на учениците по класове е както следва (фигура 10):

- трети клас: 18

- четвърти клас: 18
- пети клас: 15
- шести клас: 14
- седми клас: 15

Фигура 10

В случая средната аритметична стойност дава напълно адекватна представа за стойностите в даденото числово множество, тъй като липсват числа в множеството, които са екстремални (т.е. много големи или много малки). Броят на учениците през годините е между 14 и 18 и не се налага използване на статистически методи за откриване на екстремални стойности. В изследването средното аритметично се приема за надеждна мярка за средна стойност.

3.1.2. Средна претеглена стойност

Допълнително е взета средната претеглена или претеглената стойност, тъй като трябва да бъдат взети под внимание и другите параметри - в случая броят на учениците през наблюдаваните пет години. Т.е. коефициентът на претегляне в този пример е броят на учениците. При средната претеглена стойност всеки елемент, взет под внимание, се умножава по броя (теглото), което отразява относителното значение на елемента, след което резултатът се добавя, преди да бъде разделен на броя на елементите. Тази стойност е отбелязана в табличен вид.

3.1.3. Медиана

Изчислена е медиана. Медианата е средната стойност на група числа, подредени по големина. Тя е числото, което е точно в средата, така че 50% от класираните числа са над и 50% - под нея. Пример: С цел да се намери медианата на числата 11, 15, 12, 19, 13, 17, 16, 18, 14, първо ги поставяме във възходящ ред, т.е. 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19 - средният брой е 13: средното число е 13, като 4 числа са под 13 и 4 числа са над 13.

Ако има равен брой числа: 10, 11, 12, 18, 19, 20, 23, 35 - двете в средата (18 и 19) се събират ($18 + 19 = 37$) и след това общото число се разделя на 2 ($37/2 = 18.5$), което означава, че медианата в този случай е 18.5.

Интересен факт е, че в класа има пет деца – чужденци от Иран, Полша, Испания, Украйна и Аржентина.

3.2. Представяне и анализ на резултатите от изследването

3.3. Диагностика на учебните постижения по Български език и литература

Средният успех (фигура 11) по години е:

- трети клас: *Отличен (5.88)*
- четвърти клас: *Отличен (5.83)*
- пети клас: *Отличен (5.80)*
- шести клас: *Отличен (5.84)*
- седми клас: *Отличен (5.85)*

Фигура 11

В трети клас от 18 ученици двама завършват по Български език и литература с оценка *Много добър*. Полът не оказва влияние на оценката – единият ученик е момиче, а другият е момче. От значение е фактът, че едното дете изучава български език от 1 година. То е чужденец, в семейството се говори на испански език. Останалите 16 имат оценка *Отличен*. Среден успех за класа: *Отличен* (5.88)

В четвърти клас един ученик има оценка *Много добър*, един ученик е с оценка *Добър*, а 16 завършват с оценка *Отличен*. Среден успех за класа: *Отличен* (5.83)

В пети клас броят на учениците е 15. От тях 12 завършват по БЕЛ с годишен успех *Отличен*. Трима завършват с годишен успех по предмета – *Много добър*. Среден успех за класа: *Отличен* (5.80)

В шести клас броят на учениците е 14. Едно дете сменя местожителство. Общо 12 ученици завършват с годишен успех по предмета с оценка *Отличен*, а две - с *Много добър*. Среден успех за класа: *Отличен* (5.84)

В седми клас броят на учениците отново е 15. Напусналото дете през предходната учебна година се завръща. Общо 13 деца завършват с оценка – *Отличен*, а две с оценка – *Много добър*. Среден успех за класа: *Отличен* (5.85)

Сумата на средния успех по години и разделен на пет по формулата:

$$\frac{n_{1+} + n_{2+} + n_{3+} + n_{4+} + n_{5+}}{5}$$

5

Той е:

$$\frac{5.88+5.83+5.80+5.84+5.80}{5}$$

5

Средна стойност на успеха от трети до седми клас, вкл: ***Отличен*** (5.81)

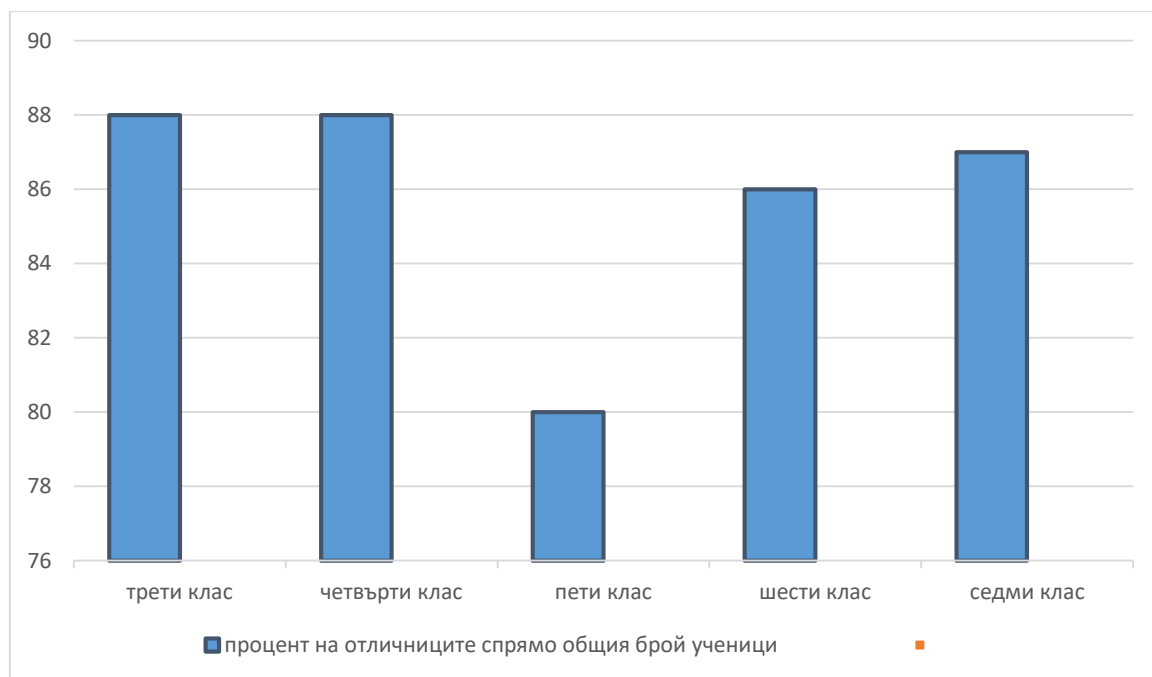
Брой на учениците (фигура 12) по години, завършили с отличен успех над *Много добър* (5.49):

- трети клас: 16 ученици
- четвърти клас: 16 ученици
- пети клас: 12 ученици
- шести клас: 12 ученици
- седми клас: 13 ученици

Фигура 12

Посоченият брой, изразен в проценти спрямо общия брой ученици е представен на фигура 13:

Фигура 13

- трети клас: 88.88 %
- четвърти клас: 88.88 %
- пети клас: 80.00 %
- шести клас: 85.71 %

- седми клас: 86.66 %

Средната аритметична стойност на броя ученици (в проценти), завършили с отличен успех е:

$$\frac{88.88\% + 88.88\% + 80.00\% + 85.71\% + 86.66\%}{5}$$

5

Получената стойност е: **86.02** (осемдесет и шест и две)

Редицата на медианата по брой ученици (в проценти), завършили с отличен успех има следния вид:

$$80.00\% + 85.71\% + 86.66\% + 88.88\% + 88.88\%$$

Медианата е 86.66 % (осемдесет и шест и шестдесет и шест)

Извод: Средната аритметична стойност на броя ученици, завършили с отличен успех и медианата им са почти равни. Разликата при тях е 0.64 пункта.

Средната претеглена стойност на броя ученици (в проценти), завършили с отличен успех по БЕЛ през петгодишния период е 86 процента (таблица 5).

клас	брой ученици	Успех: Отличен (5.50 – 6.00) – в проценти
трети	18	88.88
четвърти	18	88.88
пети	15	80.00
шести	14	85.71
седми	15	86.66
общо	80	16+16+12+12+13 = 69
Средна претеглена стойност		69 : 80 – 1 x 100 = 86 % (закръглено)

Таблица 5

Подреден по големина във възходящ ред средният успех през годините е:

- 5.80;
- 5.83;
- 5.84;
- 5.85;
- 5.88

Извод: Медианата е със стойност: *Отличен* 5.84

Разликата в стойностите на претеглената стойност и медианата не е със статистическа стойност. Тя е 0.02 пункта.

Средният успех се покрива и с резултатите от средната претеглена стойност и медианата.

3.3.1. Диагностика на учебните постижения по Математика

Средният успех (фигура 14) по години е:

- трети клас: Отличен (5.83)
- четвърти клас: Отличен (5.83)
- пети клас: Отличен (5.60)
- шести клас: Отличен (5.61)
- седми клас: Отличен (5.78)

Фигура 14

В трети клас от 18 ученици трима завършват по Математика с оценка *Много добър*. Останалите 15 имат оценка *Отличен*. Среден успех за класа: *Отличен* (5.83)

В четвърти клас двама ученици имат оценка *Много добър*, а 16 завършват с оценка *Отличен*. Среден успех за класа: *Отличен* (5.83)

В пети клас броят на учениците е 15. От тях 11 завършват по Математика с годишен успех *Отличен*. Двама завършват с годишен успех по предмета – *Много добър*, двама със среден успех – *Добър*. Среден успех за класа: *Отличен* (5.60)

В шести клас броят на учениците е 14. Общо 11 ученици завършват с годишен успех по предмета с оценка *Отличен*, един - с *Много добър*, а двама с – *Добър*. Среден успех за класа: *Отличен* (5.61)

В седми клас броят на учениците отново е 15. Общо 13 деца завършват с оценка – *Отличен*, един ученик с оценка – *Много добър* и един с успех – *Добър*. Среден успех за класа: *Отличен* (5.78)

Сумата на средния успех по години и разделен на пет по формулата:

$$\frac{n_{1+} + n_{2+} + n_{3+} + n_{4+} + n_5}{5}$$

5

Той е:

$$\frac{5.83+5.83+5.60+5.61+5.78}{5}$$

5

Средна стойност на успеха по математика от трети до седми клас, вкл:

Отличен (5.73)

Средният успех се покрива и с резултатите от средната претеглена стойност и медианата.

Средната претеглена стойност на броя ученици, завършили с отличен успех по Математика през петгодишния период е 83 процента (таблица 6).

клас	брой ученици	Успех: Отличен (5.50 – 6.00) – в проценти
трети	18	83.33
четвърти	18	83.33
пети	15	73.33
шести	14	78.57
седми	15	86.66
общо	80	15+15+12+11+13 = 66
Средна претеглена стойност		66 : 80 – 1 x 100 = 83 % (закръглено)

Таблица 6

Подреден по големина във възходящ ред средният успех през годините е:

- 5.60;
- 5.61;
- 5.78
- 5.83;
- 5.83;

Медианата е със стойност: *Отличен* 5.78

Извод: Разликата в стойностите на претеглената стойност и медианата не е със статистическа стойност. Тя е 0.05 пункта. Резултатите могат да бъдат приети за коректни, което не налага използването на мода.

3.3.2. Диагностика на учебните постижения по Английски език

Паралелката е със засилено изучаване на английски език. Хорариумът часове е 8 седмично, 24 часа месечно изучаване на езика.

Средният успех по АЕ по години е (фигура 15):

- трети клас: *Отличен* (5.72)
- четвърти клас: *Отличен* (5.77)
- пети клас: *Отличен* (5.53)
- шести клас: *Отличен* (5.84)
- седми клас: *Отличен* (5.92)

Фигура 15

В трети клас петима ученици завършват по Английски език с оценка *Много добър*. Останалите 13 имат оценка *Отличен*. Среден успех за класа: *Отличен* (5.72)

В четвърти клас четирима ученици имат оценка *Много добър*, а 14 завършват с оценка *Отличен*. Среден успех за класа: *Отличен* (5.77)

В пети клас броят на учениците е 15. От тях 8 завършват по АЕ с годишен успех *Отличен*. Седем завършват с годишен успех по предмета – *Много добър*. Среден успех за класа: Отличен (5. 53)

В шести клас броят на учениците е 14. Общо 12 ученици завършват с годишен успех по предмета с оценка *Отличен*, а две - с *Много добър*. Среден успех за класа: Отличен (5.84)

В седми клас броят на учениците отново е 15. Общо 14 деца завършват с оценка – *Отличен*, а един ученик с оценка – *Много добър*. Среден успех за класа: *Отличен* (5.92)

Сумата на средния успех по години и разделен на пет по формулата:

$$\frac{n_1 + n_2 + n_3 + n_4 + n_5}{5}$$

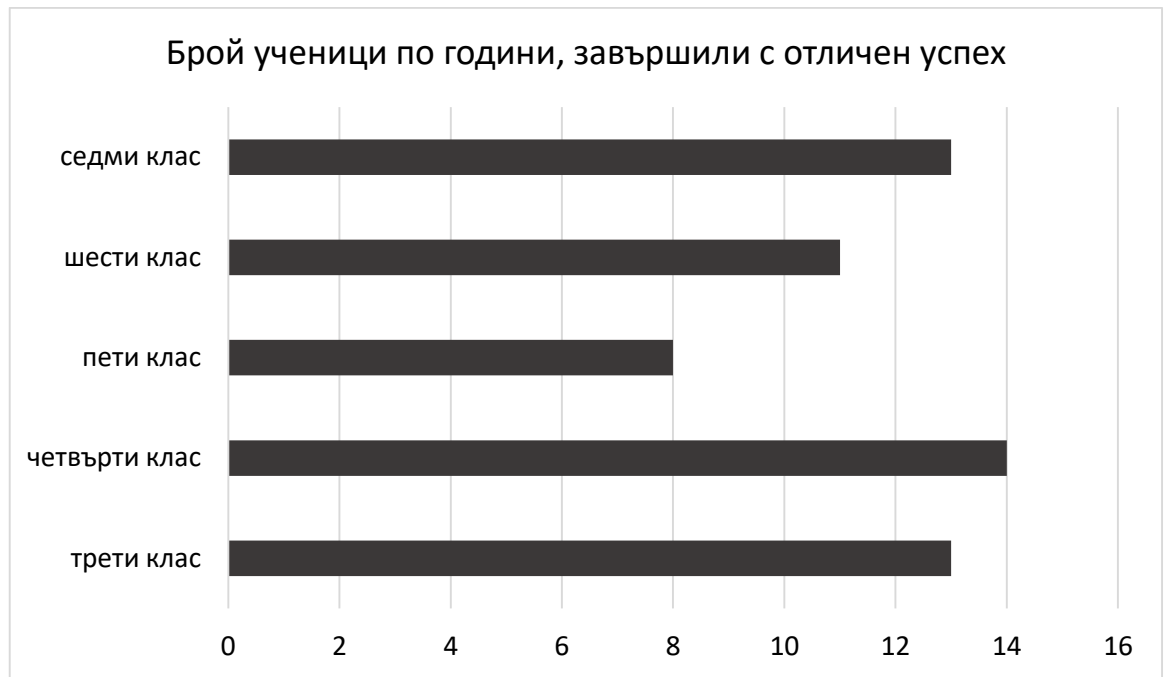
По АЕ средният успех е:

$$\frac{5.72+5.77+5. 53+5.84+5.92}{5}$$

Средна стойност на успеха от трети до седми клас, вкл: **Отличен (5.75)**

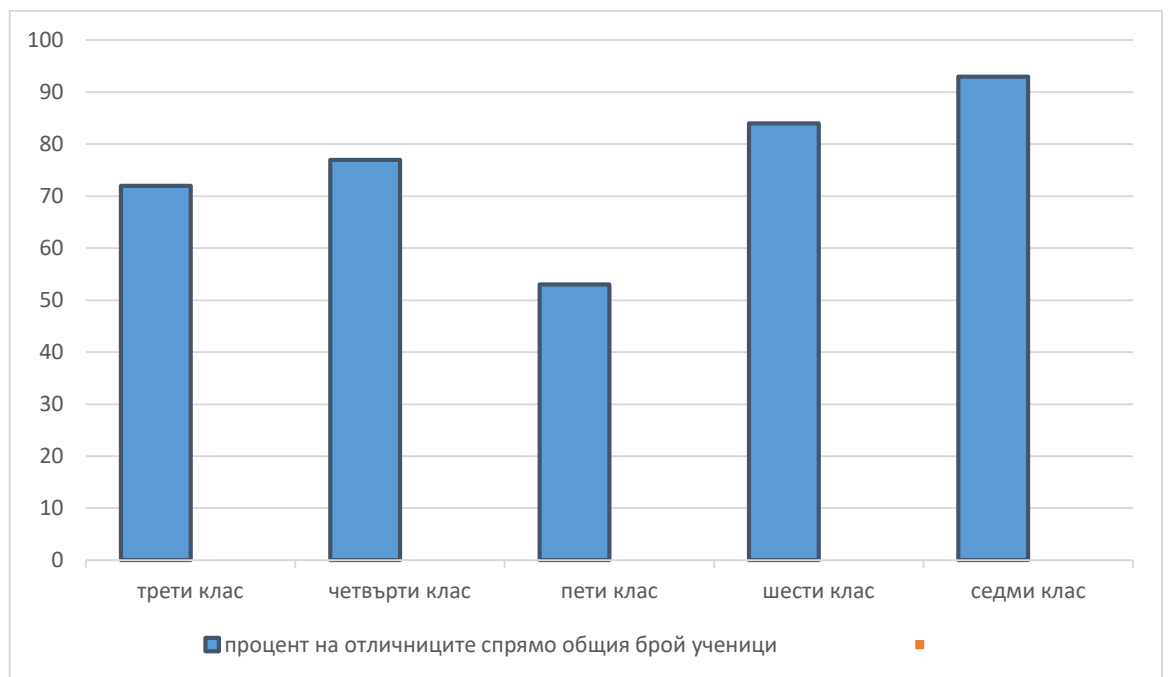
Брой на учениците (фигура 16) по години, завършили с отличен успех над **Много добър (5.49)**:

- трети клас: 13 ученици
- четвърти клас: 14 ученици
- пети клас: 8 ученици
- шести клас: 11 ученици
- седми клас: 13 ученици

Фигура 16

Посоченият брой, изразен в проценти спрямо общия брой ученици е представен на *фигура 17*:

Фигура 17

- трети клас: 72.00 %
- четвърти клас: 77.00 %
- пети клас: 53.00%
- шести клас: 84.00 %

- седми клас: 93.00 %

Средната аритметична стойност на броя ученици (в проценти), завършили с отличен успех е:

$$\frac{72.00\% + 77.00\% + 53.00\% + 84.00\% + 93.00\%}{5}$$

5

Получената стойност е: **75.80** (седемдесет и пет и осемдесет)

Редицата на медианата по брой ученици (в проценти), завършили с отличен успех има следния вид:

$$53.00\% + 72.00\% + 77.00\% + 84.00\% + 93.00\%$$

Медианата е 77.00 % (седемдесет и седем и нула)

Извод: Средната аритметична стойност на броя ученици, завършили с отличен успех и медианата имат разлика от 2.8 пункта.

Въпреки отчетената разлика от над 2 пункта не може да се отчете мода, тъй като не се наблюдават повтарящи се данни. мода:

3.4.Диагностика на учебните постижения от Културно-образователна област Обществени науки и гражданско образование

Средният успех по Човекът и обществото в трети и четвърти клас, История и цивилизация и География и икономика в пети, шести и седми клас е:

- трети клас: *Отличен (5.77)*
- четвърти клас: *Отличен (5.88)*
- пети клас:
- История и цивилизация: *Отличен (5.80)*
- География и икономика: *Отличен (5.86)*
- шести клас:
- История и цивилизация: *Много добър (5.46)*
- География и икономика: *Отличен (5.53)*
- седми клас:
- - История и цивилизация: *Отличен (5.71)*
- - География и икономика: *Отличен (5.78)*

В трети клас четирима ученици завършват с оценка *Много добър*. Останалите 14 имат оценка *Отличен*. Среден успех за класа: *Отличен (5.77)*

В четвърти клас двама ученици имат оценка *Много добър*, а 16 завършват с оценка *Отличен*. Среден успех за класа: *Отличен* (5.88)

В пети клас броят на учениците е 15.

По История и цивилизация и по География и икономика с годишен успех *Отличен* завършват 12 ученици. Трима имат успех *Много добър*.

Среден успех за класа по История и цивилизация *Отличен* (5. 80). Среден успех на класа по География и икономика (5. 86).

В шести клас броят на учениците е 14.

Общо 9 ученици завършват по История и цивилизация с годишен успех по предмета с оценка *Отличен*, трима - с *Много добър* и двама с *Добър*. Среден успех за класа: *Отличен* (5.46).

По География и икономика осем ученици завършват с годишен успех по предмета с оценка *Отличен*, четирима - с *Много добър* и един с *Добър*. Среден успех за класа: *Отличен* (5. 53).

В седми клас броят на учениците отново е 15.

Общо 11 ученици завършват по История и цивилизация с оценка – *Отличен*, двама са с оценка – *Много добър* и един с оценка *Добър*. Среден успех за класа: *Отличен* (5.71)

По География и икономика с оценка – *Отличен* са дванадесет ученици, един е с оценка – *Много добър* и един с оценка *Добър*. Среден успех за класа: *Отличен* (5.78)

Сумата на средния успех по Човекът и обществото е изчислена по години и разделена на две по формулата:

$$\frac{n_1 + n_2}{5}$$

5

Той е:

$$\frac{5.77 + 5.88}{2}$$

2

Средна стойност на успеха от трети до седми клас, вкл: **Отличен (5.82)**

Сумата на средния успех по История и цивилизация е изчислена по години и разделена на три по формулата:

$$\frac{n_1 + n_2 + n_3}{3}$$

3

Той е:

$$\frac{5.80+5.46+5.71}{3}$$

3

Средна стойност на успеха от пети до седми клас, вкл: **Отличен (5.66)**

Сумата на средния успех по География и икономика е изчислена по години и разделена на три по формулата:

$$\frac{n_1 + n_2 + n_3}{3}$$

3

Той е:

$$\frac{5.86+5.53+5.78}{3}$$

3

Средна стойност на успеха от пети до седми клас, вкл: **Отличен (5.72)**

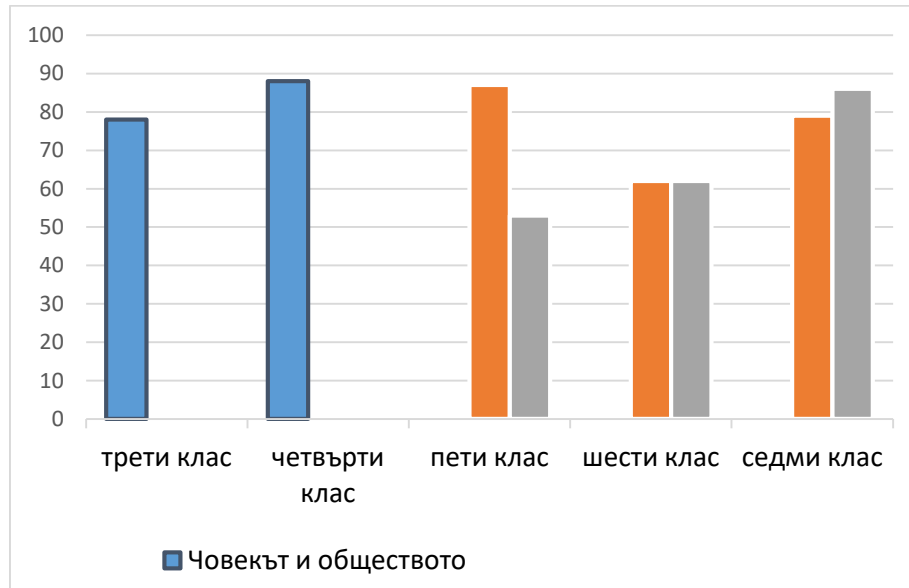
Брой на учениците (фигура 18) по години, завършили с отличен успех над Много добър (**5.49**):

- трети клас: 14 ученици
- четвърти клас: 16 ученици
- пети клас „История и цивилизация“: 12 ученици
- пети клас „География и икономика“: 13 ученици
- шести клас „История и цивилизация“: 8 ученици
- шести клас „География и икономика“: 8 ученици
- седми клас „История и цивилизация“: 11 ученици
- седми клас „География и икономика“: 12 ученици

Фигура 18

Посоченият брой, изразен в проценти спрямо общия брой ученици е представен на фигура 19:

Фигура 19

- трети клас: 78.00 %
- четвърти клас: 88.00 %
- пети клас:
 - География и икономика: 87.00%

- История и цивилизация:53.00%
- шести клас:
 - География и икономика: 62.00%
 - История и цивилизация:62.00%
- седми клас:
 - География и икономика: 79.00%
 - История и цивилизация:86.00%

Средната аритметична стойност на броя ученици (в проценти), завършили с отличен успех е:

$$\underline{78.00\% + 88.00\% + 87.00\% + 53.00\% + 62.00\% + 62.00\% + 79.00\% + 86.00\%}$$

8

Получената стойност е: **74.37** (седемдесет и четири и тридесет и седем)

Редицата на медианата по брой ученици (в проценти), завършили с отличен успех има следния вид:

$$53.00\% + 62.00\% + 78.00\% + 79.00\% + 86.00\% + 87.00 + 88.00$$

Медианата е **79.00 %** (седемдесет и девет)

Извод: Средната аритметична стойност на броя ученици, завършили с отличен успех и медианата се различават с 4.63 пункта.

Налага се да бъде определена и мода:

Редът е: 53.00 %, 62.00%, 62.00%, 78.00%, 79.00%, 86.00%, 87.00%, 88.00%

Модата е 62.00

3.5.Диагностика на учебните постижения от културно-образователна област Природни науки и екология

Средният успех по Човекът и природата от трети до шести клас, вкл. Химия и Физика в седми клас е:

- трети клас: *Отличен (5.83)*
- четвърти клас: *Отличен (5.83)*
- пети клас: *Отличен (5.93)*
- шести клас: *Много добър (5.00)*
- седми клас:
 - Химия: *Много добър (5.35)*

- - Физика: *Много добър* (5.42)

В трети клас трима ученици завършват по Човекът и природата с оценка *Много добър*. Останалите петнадесет имат оценка *Отличен*. Среден успех за класа: *Отличен* (5.83)

В четвърти клас трима ученици имат оценка *Много добър*, а петнадесет завършват с оценка *Отличен*. Среден успех за класа: *Отличен* (5.83)

В пети клас броят на учениците е 15.

От тях 14 завършват по Човекът и природата с годишен успех *Отличен*. Един завършва с годишен успех по предмета – *Много добър*. Среден успех за класа: *Отличен* (5.93)

В шести клас броят на учениците е 14. Общо девет ученици завършват с годишен успех по предмета с оценка *Отличен*, а петима - с *Много добър*. Среден успех за класа: *Много добър* (5.00)

В седми клас броят на учениците отново е 15.

По химия седем ученици завършват с оценка – *Отличен*, петима с оценка – *Много добър* и двама – с оценка *Добър*. Среден успех за класа: *Много добър* (5.35).

По физика отличен успех имат 8 ученици, с успех *Много добър* са 4 и двама са с успех – *Добър*. Среден успех за класа: *Много добър* (5.42).

Сумата на средния успех по Човекът и природата е изчислен по години и разделен на четири по формулата:

$$\frac{n_1 + n_2 + n_3 + n_4}{4}$$

4

Той е:

$$\frac{5.83+5.83+5.93+5.00}{4}$$

4

Средна стойност на успеха по Човекът и природата от трети до шести клас, вкл: ***Отличен*** (5.64)

Сумата на средния успех по Химия и Физика е изчислена за седми клас и разделена на две по формулата:

$$\frac{5.35+5.42}{2}$$

2

Средната стойност на успеха по Химия и Физика в седми клас е *Много добър* (5.38).

Средния успех по КОО Природни науки е изчислен от средния успех по Човекът и природата и средния успех по Химия и Физика в седми клас по формулата:

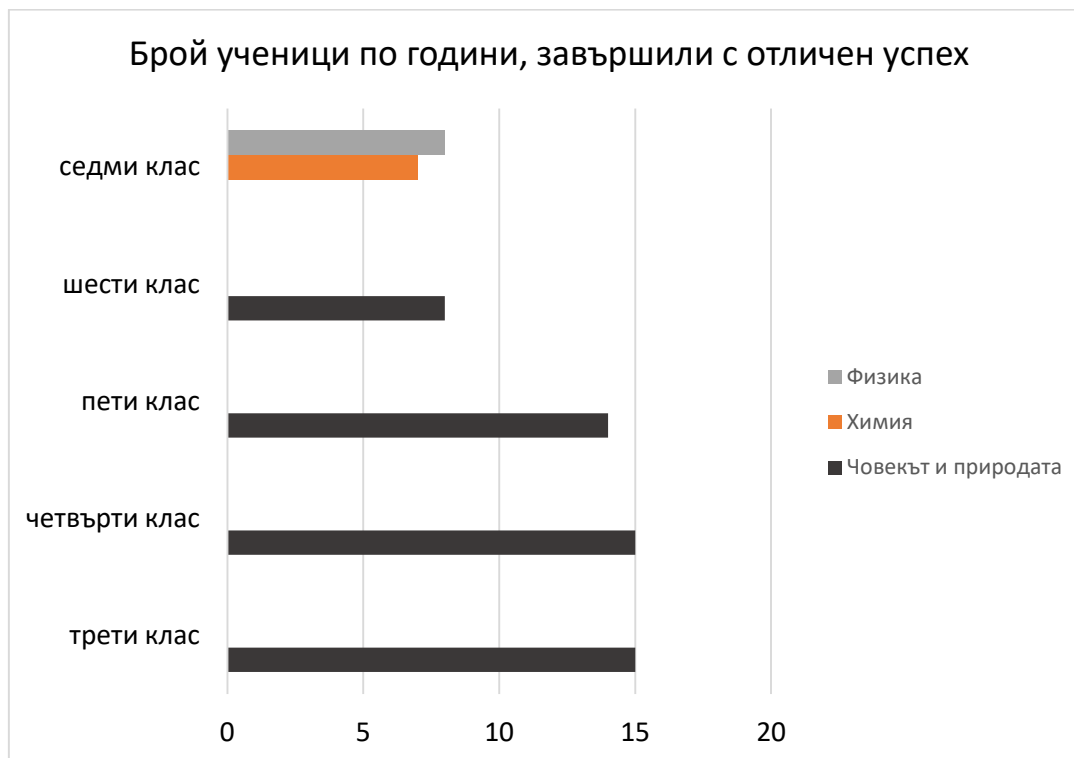
$$\frac{5.64+5.38}{2}$$

2

Средната стойност на успеха по КОО Природни науки от трети до седми клас, вкл. е *Отличен* (5.51).

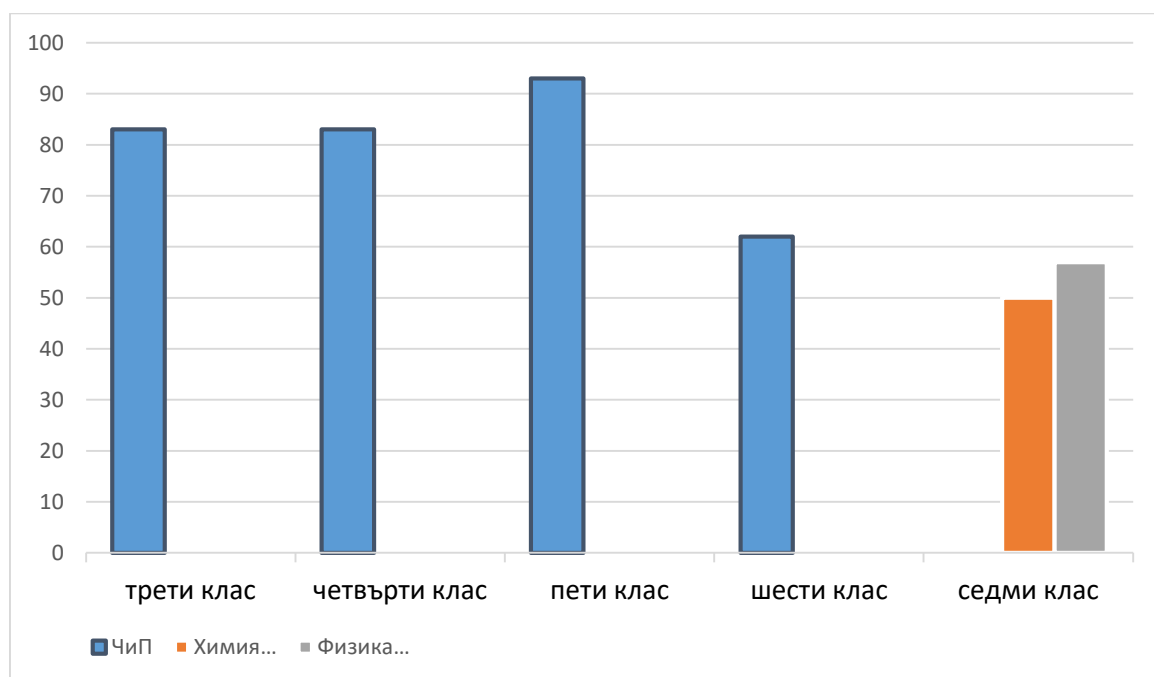
Брой на учениците (*фигура 20*) по години, завършили с отличен успех над Много добър (5.49) по КОО Природни науки е:

- трети клас: 15 ученици
- четвърти клас: 15 ученици
- пети клас 14 ученици
- шести клас: 8 ученици
- седми клас „Химия и околна среда“: 7 ученици
- седми клас „Физика..“: 8 ученици

Фигура 20

Посоченият брой, изразен в проценти спрямо общия брой ученици е представен на *фигура 21*:

Фигура 21

- трети клас: 83.00 %
- четвърти клас: 83.00 %
- пети клас: 93%
- шести клас: 62%
- седми клас:
- „Химия и околна среда“: 50.00%
- „Физика...“: 57.00%

Средната аритметична стойност на броя ученици (в проценти), завършили с отличен успех е:

$$\frac{83.00\% + 83.00\% + 93.00\% + 62.00\% + 50.00\% + 57.00\%}{6}$$

6

Получената стойност е: **71.33** (седемдесет и едно и тридесет и три)

Редицата на медианата по брой ученици (в проценти), завършили с отличен успех има следния вид:

$$50.00\% + 57.00\% + 62.00\% + 83.00\% + 93.00\%$$

Медианата е **62.00 %** (шестдесет и две)

Извод: Наблюдава се разлика от 9.33 пункта между средната аритметична стойност и медианата.

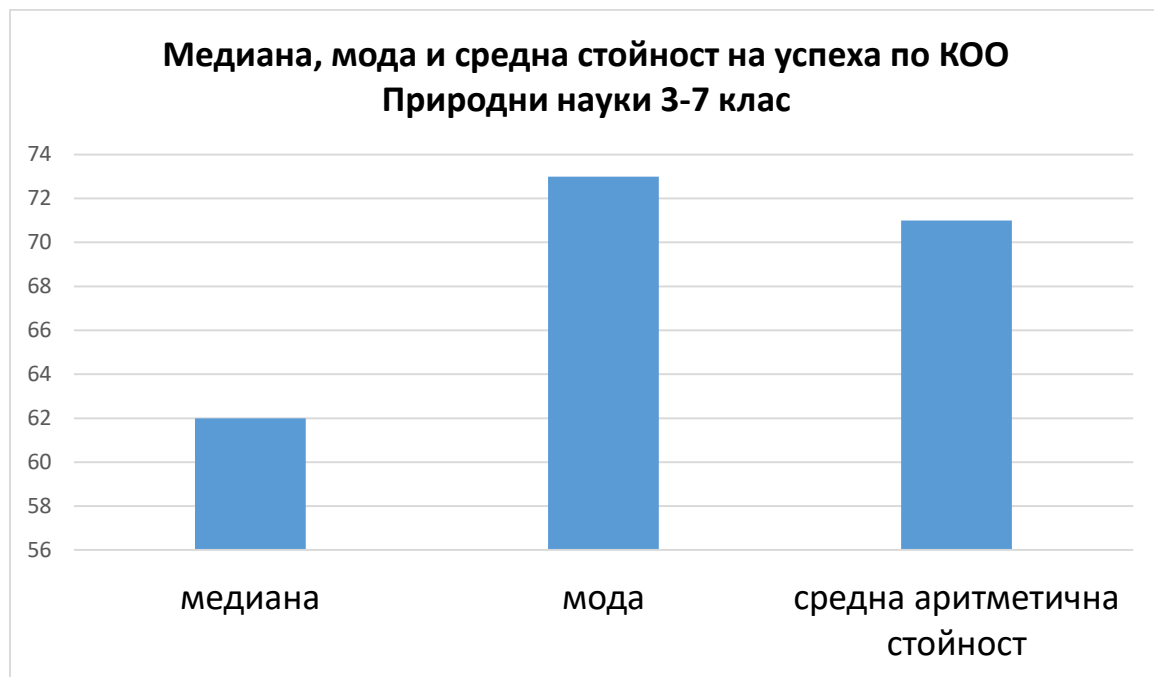
В този случай може да се определи и мода - стойността, която се среща най-често в съвкупността от данни, свързани с броя отлични оценки на учениците в края на всяка учебна година за периода от пет години по КОО Природни науки. Поради продължителния период стойностите на модата ще бъдат представени тук като данни в таблица 7:

клас	Брой отлични оценки	Брой много добри оценки	Брой добри оценки	Брой средни оценки	Брой слаби оценки
трети	15	3	0	0	0
четвърти	15	3	0	0	0
пети	14	1	0	0	0
шести	8	5	0	0	0
седми	15	9	4	0	0
Общо:	67	21	4	0	0

Таблица 7

Модата включва 67 отлични оценки, 21 много добри оценки, 4 добри и нито една средна или слаба оценка. Това дава предпоставка да се направи предположение, че оценка *Отличен* получават и в бъдеще ще получават по-голямата част от учениците. Като процент тази част може да бъде намерена чрез преброяване на всички оценки и намиране каква част от тях е броят на тези 67 отлични оценки. Броят на всички оценки е: $67+21+4=92$. В този случай броят на отличните оценки е **72.82 %**. Стойността е близка до средната аритметична стойност. Разликата между тях е 1.49 пункта.

На долната диаграма (*фигура 22*) са илюстрирани модата, медианата и средната стойност в диагностиката на учебните постижения от КОО Природни науки и екология

Фигура 22

3.6. Индивидуални резултати на учениците от паралелка, обучавана по сугестопедична педагогическа система

Отчетени са резултатите по среден успех за съответен предмет и по години както следва:

- 3. клас: общо 18 изследвани лица.
- 4. клас: общо 18 изследвани лица
- 5. клас: общо 15 изследвани лица
- 6. клас: общо 13 изследвани лица
- 7. клас: общо 14 изследвани лица

Допълнително е представена информация за реализацията на изследваните лица в осми клас – училищата, в които продължават обучението си.

Изследвано лице 1 е ученичка в класа, като не присъства през учебната 2015/2016 г. Средният успех на ИЛ 1 по предмети и по години е *Отличен 6.00*. Таблица 8. В осми клас ИЛ1 продължава обучението си в Американски колеж, гр. София

Таблица 8

ИЛ 1	клас					Среден успех по предмета
	4.	5.	6.	7.	8.	
БЕ	6	6	6	-	6	6.00
АЕ	6	6	6	-	6	6.00
Мат.	6	6	6	-	6	6.00

ЧиО	6	6	6	-	6	6.00
ЧиП	6	6	6	-	6	6.00
История...	-	-	6	-	6	6.00
География...	-	-	6	-	6	6.00
Химия...	-	-	-	-	6	6.00
Физика...	-	-	-	-	6	6.00
Среден успех за съответния клас	6.00	6.00	6.00		6.00	

Изследвано лице 2 има среден успех за петте учебни години: *Отличен* **5.86**

Таблица 9. Учи осми клас в ПМГ „Петър Берон“, гр. Варна

Таблица 9

ИЛ 2	клас					Среден успех по предмета
	3.	4.	5.	6.	7.	
БЕ	5	6	6	6	6	5.80
АЕ	5	6	5	5	6	5.40
Мат.	6	6	6	6	6	6.00
ЧиО	6	6				6.00
ЧиП	6	6	6	6	6	6.00
История...	-	-	6	6	6	6.00
География...	-	-	6	6	6	6.00
Химия...	-	-	-	-	6	6.00
Физика...	-	-	-	-	6	6.00
Среден успех за съответния клас	5.60	6.00	5.83	5.83	6.00	

ИЛ 2 има среден успех през годините *Отличен* (**5.86**)

Таблица 10 обхваща общо пет изследвани лица, които имат еднакъв успех - *Отличен* (**6.00**) по предмети и по години за петгодишния наблюдаван период:

ИЛ12 учи към момента в Американски колеж, гр. София. ИЛ 3 е възпитаник към момента на Първа езикова гимназия, гр. Варна. ИЛ 11 и 13 са кандидатствали и са приети в чуждестранни колежи. ИЛ 13 продължава обучението си в гимназия по информационни технологии „Антоан дьо Сент Екзюпери“, гр. Варна.

Таблица 10

ИЛ 3, ИЛ 11, ИЛ 12, ИЛ 13, ИЛ 14,	клас					Среден успех по предмета
	3.	4.	5.	6.	7.	
БЕ	6	6	6	6	6	6.00
АЕ	6	6	6	6	6	6.00
Мат.	6	6	6	6	6	6.00
ЧиО	6	6				6.00
ЧиП	6	6	6	6	6	6.00
История...	-	-	6	6	6	6.00
География...	-	-	6	6	6	6.00
Химия...	-	-	-	-	6	6.00
Физика...	-	-	-	-	6	6.00
Среден успех за съответния клас	6.00	6.00	6.00	6.00	6.00	

ИЛ 15, 16 и 17 учат в сугестопедичната паралелка само до края на начален етап на обучение. След това се преместват различни училища. Тук е даден техният успех за периода от две години – трети и четвърти клас.

Таблица 11

ИЛ 15	клас		Среден успех по предмета
	3.	4.	
БЕ	6	6	6.00
АЕ	5	6	5.50
Мат.	5	6	5.50
ЧиО	6	6	6.00
ЧиП	5	6	5.50
Среден успех за съответния клас	5.40	6.00	

ИЛ 15 има среден успех през двете години *Отличен (5.70)*.

Таблица 12

ИЛ 16	клас		Среден успех по предмета
	3.	4.	

БЕ	5	4	4.50
АЕ	5	5	5.00
Мат.	6	6	6.00
ЧиО	5	5	5.00
ЧиП	5	5	5.00
Среден успех за съответния клас	5.20	5.00	

ИЛ 16 има среден успех през двете години *Много добър (5.10)*.

Таблица 13

ИЛ 17	клас		Среден успех по предмета
	3.	4.	
БЕ	6	6	6.00
АЕ	6	6	6.00
Мат.	6	6	6.00
ЧиО	6	6	6.00
ЧиП	5	6	5.50
Среден успех за съответния клас	5.80	6.00	

ИЛ 17 има среден успех през двете години *Отличен (5.90)*.

ИЛ 4 учи в сугестопедичната паралелка до края на пети клас, след което се премества в Частно училище „Мечтатели“. Неговият среден успех (Таблица 14) през периода от три години е *Отличен (5.76)*

Таблица 14

ИЛ 4	клас			Среден успех по предмета
	3.	4.	5.	
БЕ	6	6	5	5.66
АЕ	6	6	5	5.66
Мат.	6	6	5	5.66
ЧиО	6	6	-	6.00
ЧиП	5	6	6	5.66
История			6	

География			6	
Среден успех за съответния клас	5.80	6.00	5.50	

ИЛ 5 учи в ЧОУ „Малкият принц“ до края на седми клас. Към момента е ученичка на Първа езикова гимназия, гр. Варна. Средният успех е отразен в таблица 15. Той е *Отличен (5.96)*.

Таблица 15

ИЛ 5	клас					Среден успех по предмета
	3.	4.	5.	6.	7.	
БЕ	6	6	6	6	6	6.00
АЕ	6	6	5	6	6	5.80
Мат.	6	6	6	6	6	6.00
ЧиО	6	6	-	-	-	6.00
ЧиП	6	6	6	6	6	6.00
История...	-	-	6	6	6	6.00
География...	-	-	6	6	6	6.00
Химия...	-	-	-	-	6	6.00
Физика...	-	-	-	-	6	6.00
Среден успех за съответния клас	6.00	6.00	5.83	6.00	6.00	

ИЛ 6 продължава обучението си в осми клас в Четвърта езикова гимназия, гр. Варна. През петгодишния период средният успех е *Много добър (5.14)*. Той е отразен в таблица 16.

Таблица 16

ИЛ 6	клас					Среден успех по предмета
	3.	4.	5.	6.	7.	
БЕ	6	6	5	5	5	5.40
АЕ	6	6	6	6	6	6.00
Мат.	5	5	4	4	5	4.60
ЧиО	5	5	-	-	-	5.00
ЧиП	6	6	5	5	-	5.50
История...	-	-	5	4	4	4.33

География...	-	-	5	5	5	5.00
Химия...	-	-	-	-	4	4.00
Физика...	-	-	-	-	4	4.00
Среден успех за съответния клас	5.60	5.60	5.00	4.83	4.71	

ИЛ 7 учи в ЧОУ „Малкият принц“ до края на седми клас. Към момента е ученик на Първа езикова гимназия, гр. Варна. Средният успех е отразен в таблица 17. Той е *Отличен (5.81)*.

Таблица 17

ИЛ 7	клас					Среден успех по предмета
	3.	4.	5.	6.	7.	
БЕ	6	6	6	6	6	6.00
АЕ	6	6	6	6	6	6.00
Мат.	6	6	6	6	6	6.00
ЧиО	6	6	-	-	-	6.00
ЧиП	6	6	6	5	-	5.75
История...	-	-	6	5	5	5.33
География...	-	-	6	5	6	5.66
Химия...	-	-	-	-	5	5.00
Физика...	-	-	-	-	5	5.00
Среден успех за съответния клас	6.00	6.00	6.00	5.50	5.57	

Средният успех на ИЛ 9 е *Отличен (5.80)*: Таблица 18 В осми клас ИЛ 9 е ученичка в Първа езикова гимназия, гр. Варна.

Таблица 18

ИЛ 9	клас					Среден успех по предмета
	3.	4.	5.	6.	7.	
БЕ	6	6	6	6	6	6.00
АЕ	6	6	5	6	6	5.80
Мат.	6	6	5	6	6	5.80
ЧиО	6	6	-	-	-	6.00
ЧиП	6	6	6	5	-	5.75

История...	-	-	5	5	6	5.33
География...	-	-	6	5	6	5.66
Химия...	-	-	-	-	6	6.00
Физика...	-	-	-	-	6	6.00
Среден успех за съответния клас	6.00	6.00	5.50	5.50	6.00	

Средният успех на ИЛ 10 е *Отличен (5.77)*: Таблица 19. В осми клас ИЛ 10 е приета в чуждестранен колеж.

Таблица 19

ИЛ 10	клас					Среден успех по предмета
	3.	4.	5.	6.	7.	
БЕ	6	6	6	6	6	6.00
АЕ	6	6	5	6	6	5.80
Мат.	6	6	6	5	6	5.80
ЧиО	6	6	-	-	-	6.00
ЧиП	6	6	6	5	-	5.75
История...	-	-	6	5	6	5.66
География...	-	-	6	5	6	5.66
Химия...	-	-	-	-	5	5.00
Физика...	-	-	-	-	5	5.00
Среден успех за съответния клас	6.00	6.00	5.83	5.33	5.71	

ИЛ 8 продължава обучението си в Гимназия по информационни технологии „Антоан дьо Сент Екзюпери“. Средният успех на ИЛ в края за изследвания петгодишен период е *Много добър (4.98)* Таблица 20.

Таблица 20

ИЛ 8	клас					Среден успех по предмета
	3.	4.	5.	6.	7.	
БЕ	6	6	5	5	5	5.40
АЕ	5	5	5	5	5	5.00
Мат.	5	6	4	4	4	4.60
ЧиО	5	6	-	-	-	5.50

ЧиП	6	5	6	5	-	5.50
История...	-	-	5	4	5	4.66
География...	-	-	5	4	4	4.33
Химия...	-	-	-	-	4	4.00
Физика...	-	-	-	-	4	4.00
Среден успех за съответния клас	5.40	5.60	5.00	4.50	4.42	

ИЛ 18 има среден успех отразен в таблица. Ученичката е записана в сугестопедичната паралелка в началото на трети клас. Нейният майчин език не е български. Средният ѝ успех за отчетения петгодишен период е *Отличен (5.70)*. Таблица 21.

Таблица 21

ИЛ 18	клас					Среден успех по предмета
	3.	4.	5.	6.	7.	
БЕ	6	5	6	6	6	5.80
АЕ	5	5	5	6	6	5.40
Мат.	6	5	6	6	6	5.80
ЧиО	5	6	-	-	-	5.50
ЧиП	6	6	6	6	-	6.00
История...	-	-	6	6	6	6.00
География...	-	-	6	6	6	6.00
Химия...	-	-	-	-	5	5.00
Физика...	-	-	-	-	5	5.00
Среден успех за съответния клас	5.60	5.40	5.83	6.00	5.71	

Най-ниският индивидуален успех е *Много добър (4.98)*. Най-високият индивидуален успех е *Отличен (6.00)*.

Средно аритметичният индивидуален успех е изчислен по формулата:

$$4.98+5.77+5.80+5.81+5.14+5.96+5.76+5.10+5.70+5.86+6.00+6.00+6.00+6.00+6.00+5.90+6.00+5.70$$

.....18

Средният индивидуален успех на учениците, обучавани по сугестопедична педагогическа система от първи до четвърти клас за наблюдавания период от трети до седми клас включително е *Отличен (5.74)*.

Средната претеглена стойност е взета предвид различния брой ученици в класа през учебните години.

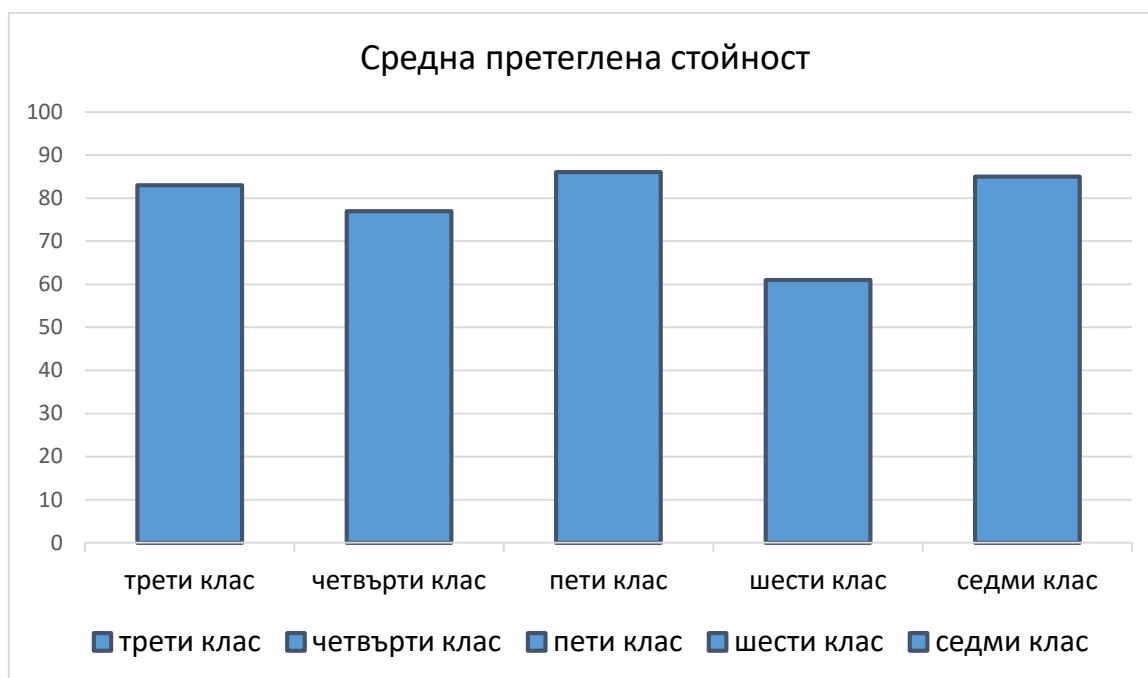
Брой на учениците (фигура 23) по години, завършили с отличен успех над *Много добър* (5.49):

- трети клас: 15 от общ брой 18 ученици
- четвърти клас: 14 ученици от общ брой 18 ученици
- пети клас: 13 ученици от общ брой 15 ученици
- шести клас: 8 от общ брой 13 ученици
- седми клас: 12 ученици от общ брой 14 ученици

Фигура 23

Посоченият брой, изразен в проценти спрямо общия брой ученици е представен на фигура 24:

Фигура 24

Резултати от средната претеглена стойност в проценти:

3.клас: 83%

4. клас: 77%

5. клас: 86%

6. клас: 61%

7. клас: 85%

Средната аритметична стойност на броя ученици (в проценти), завършили с отличен успех е:

$$\frac{61.00\% + 77.00\% + 83.00\% + 85.00\% + 86.00\%}{5}$$

5

Получената стойност е: **78.40** (седемдесет и осем и четиридесет)

Редицата на медианата по брой ученици (в проценти), завършили с отличен успех има следния вид:

$$61.00\% + 77.00\% + 83.00\% + 85.00\% + 86.00\%$$

Медианата е **83.00 %** (осемдесет и три и нула)

Извод: Средната аритметична стойност на броя ученици, завършили с отличен успех и медианата имат разлика от 4.6 пункта.

На долната диаграма (фигура 25) са илюстрирани медианата и средната стойност в диагностиката на индивидуалните учебни постижения на учениците през наблюдавания период:

Фигура 25

ЗАКЛЮЧЕНИЕ:

1. Използването на сугестопедична педагогическа система значително съкращава периода на ограмотяване в първи клас .
2. Общо 94% от учениците, обучавани по системата в първи клас показват ниска или леко завишена степен на обща училищна тревожност. Леко завишената степен е резултат от страхове, които не са свързани с дейността в училище, т.е. не касаят училищната тревожност.
3. Средният успех, средната претеглена стойност, модата и медианата по различните предметни области за период от пет години нямат значими различия. Сугестопедичното обучение е ефективно и надгражда Държавните образователни изисквания.
4. Учениците, които са обучавани по системата показват много високи индивидуални учебни постижения, дори и след приключване на обучението по тази система в края на 4. клас. Общо над 78% от тях имат отличен успех над 5.49 за период от трети до седми клас. Всички са приети в осми клас в престижни училища и колежи с висок рейтинг.

ЛИТЕРАТУРА:

1. Г. Лозанов, „Сугестология“ – монография, Изд. „Наука и изкуство“, София, 1971
2. Гатева, Е. Кратки тематични разработки на сугестопедичните спектакли „Денят“, „Земята на децата“, „Свят приказен“, НИС, София, 1976
3. Лозанов, Г., Български език: ръководство за учителя, НИС, С., 1975
4. Лозанов, Г., Обичам да чета: първи учебник по четене, София, 1978
5. Лозанов, Г., Сугестология, Наука и Изкуство, София, 1971
6. Лозанов, Г., Сугестопедия - десугестивно обучение, УИ, С., 2005
7. Лозанов, Г., Сугестопедията в началното училище, Бюлетин на НИС при МНП, №21 1975, с. 1-14
8. Приложение № 1 към чл. 4, т. 1 чл. 4, т. 1 от Държавните образователни изисквания за учебно съдържание
9. Приложение № 2 към чл. 4, т. 2 чл. 4, т. 2 (Изм. - ДВ, бр. 58 от 2006 г.) от Държавните образователни изисквания за учебно съдържание
10. Приложение № 3 към чл. 4, т. 3 чл. 4, т. 3 (Изм. - ДВ, бр. 46 от 2004 г., в сила от 1.07.2004 г., доп., бр. 58 от 2006 г., в сила за учениците, които през учебната 2006/2007 г. постъпват в I и в V клас) от Държавните образователни изисквания за учебно съдържание
11. Приложение № 4 към чл. 4, т. 4 чл. 4, т. 4 от Държавните образователни изисквания за учебно съдържание
12. Приложение № 5 към чл. 4, т. 5 чл. 4, т. 5 от Държавните образователни изисквания за учебно съдържание
13. НАРЕДБА № 11 от 01.09.2016 г. за оценяване на резултатите от обучението на учениците
14. <https://www.mon.bg/bg/100105>
15. http://www.unesco.org/ulis/cgibin/ulis.pl?catno=43398&set=4E1EDE95_1_380&gp=1&lin=1&ll=1
16. <http://www.youtube.com/watch?v=JuULRW2Q7gE>
17. progresivno, снето 11-03-2011